

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 1) หลักสูตร ประกอบด้วย ความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร และองค์ประกอบของหลักสูตร
- 2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรสถานศึกษา
- 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรสถานศึกษา
- 4) การใช้หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย ความหมายของการใช้หลักสูตร ขอบข่ายการใช้หลักสูตร และระบบการใช้หลักสูตร
- 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 6) กรอบแนวคิดในการวิจัย

หลักสูตร

หลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ทำให้ปรัชญาหรือความมุ่งหมายทางการศึกษา บรรลุผลตามความมุ่งหมาย เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ อีกทั้งเป็นการกำหนดแนวทางในการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมในอันที่จะนำประเทศไปสู่ความเจริญในทุก ๆ ด้าน

ความหมายหลักสูตร

คำว่า "หลักสูตร" หรือในภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Curriculum" ได้มีนักวิชาการทางการศึกษาให้นิยามหรือความหมายของหลักสูตรไว้หลายทัศนะดังนี้

เกล็น แฮสส์ (Glen Hass, 1980 อ้างถึงใน ชำรง บัวศรี, 2542 : 4) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากโปรแกรมการศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยกรอบของทฤษฎีและการวิจัยในอดีตและปัจจุบันเป็นพื้นฐาน

บ็อบบิท (Bobbitt, 1981 อ้างถึงใน บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2544 : 14) กล่าวว่า หลักสูตรคือ รายการของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนและเยาวชนจะต้องทำและประสบโดยการพัฒนาความสามารถเพื่อจะทำสิ่งต่าง ๆ ให้ดี และเหมาะสมสำหรับการดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่

อัมภา บุญช่วย (2537 : 16) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรสรุปได้ว่า หลักสูตรมี 2 ลักษณะ คือ ในความหมายที่กว้างจะรวมหลักสูตรกับกิจกรรมการเรียนการสอนเข้าด้วยกัน

ส่วนในความหมายที่แคบกว่ามองหลักสูตรเป็นเพียงโครงการแผนประสบการณ์แนวทางในการปฏิบัติให้เกิดขึ้นก่อนสอน เป็นความหมายที่แยกตัวหลักสูตรออกจากการสอน อย่างไรก็ตาม ในตัวหลักสูตรหรือแผนประสบการณ์นี้ ก็ประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ เนื้อหาวิชา วิธีการเรียนการสอน และประเมินผล เพียงแต่ยังไม่นำไปใช้เท่านั้น

ธำรง บัวศรี (2542 : 7) กล่าวว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหากิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 25) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้

3 ประการ คือ

1. หลักสูตรเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี หลักการและการนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามที่มุ่งหมายไว้

2. หลักสูตรเป็นระบบในการจัดการศึกษา โดยมีปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ ครู นักเรียน วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสำเร็จทางการศึกษา เป็นต้น

3. หลักสูตรเป็นแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์จะอบรมฝึกฝนผู้เรียนให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายที่ต้องการ

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษา (2545 : 26) ได้กล่าวสรุปว่า หลักสูตรเป็นเนื้อหาสาระสำคัญและกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนองวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่พึงประสงค์

จากความหมายของหลักสูตรตามที่ศนะของนักวิชาการทางการศึกษา พอสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง ระบบในการจัดการศึกษาหรือเป็นแผนการจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งประสงค์พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายทางการศึกษา และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นแบบแผนของการจัดการศึกษาให้บรรลุตามที่ได้กำหนดไว้ และเป็นสิ่งกำหนดทิศทางของการศึกษาในการที่จะให้ความรู้ การถ่ายทอดวัฒนธรรม การส่งเสริม การพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้มีนักวิชาการทางการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรซึ่งสอดคล้องกันและแตกต่างกันไว้ดังนี้ คือ

อ่ำภา บุญช่วย (2537: 17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ 6 ประการ คือ

1. เป็นเอกสารของทางราชการ หรือเป็นบัญญัติของรัฐบาล เพื่อให้บุคคลที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษาปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันการศึกษาของรัฐบาลหรือเอกชน ดังนั้นหลักสูตรจึงเปรียบเสมือน “คำสั่ง” หรือ “ข้อบังคับ” ของทางราชการชนิดหนึ่งนั่นเอง

2. เป็นเกณฑ์มาตรฐานทางการศึกษาเพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่ง ในการที่จะจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ ทางการศึกษาของรัฐบาลให้แก่โรงเรียน

3. เป็นแผนการดำเนินงานของนักบริหารการศึกษา ที่จะต้องอำนวยการควบคุมดูแล และติดตามประเมินผลให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล

4. เป็นแผนการปฏิบัติงาน หรือเครื่องชี้แนวทางในการปฏิบัติงานของครูเพราะหลักสูตรจะเสนอแนะจุดมุ่งหมายการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนการสอนซึ่งครูควรจะปฏิบัติอย่างจริงจัง

5. เป็นเครื่องมือของรัฐ ในอันที่จะพัฒนาคน และพัฒนากำลังคน ซึ่งจะเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติตามแผนของรัฐบาล

6. เป็นเครื่องชี้ถึงความเจริญของชาติ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนถ้าประเทศชาติใดมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ ก็จะทำให้คนในประเทศของตนมีคุณภาพ

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540 : 20) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสามารถสรุปเพิ่มเติมได้ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศเพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ

2. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญองงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

3. หลักสูตรจะกำหนดลักษณะและรูปร่างของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นไปได้

4. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤตินี้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลัง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล

ธำรง บัวศรี (2542 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสรุปได้ว่า ถ้าไม่มีหลักสูตร การที่จะให้การศึกษาแก่เยาวชนและประชากรของชาติย่อมกระทำไม่ได้ ทั้งนี้เพราะว่าหลักสูตรเป็นเครื่องมือที่ถ่ายทอดเจตนารมณ์หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติ ลงสู่การปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าหลักสูตรคือสิ่งที่นำเอาความมุ่งหมายและนโยบายการศึกษา ไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ถ้าจะกล่าวว่าหลักสูตรคือ หัวใจของการศึกษาก็คงไม่ผิด เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรเสียแล้วการศึกษาก็ย่อมดำเนินไปไม่ได้

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 23-24) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการศึกษา ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตรและการเรียนการสอน จะทำให้การจัดการศึกษาดำเนินไปด้วยดีทั้งแก่ตัวผู้เรียนเอง และช่วยให้ครู ได้มีทิศทางและสิ่งกำหนดในการสอน ความสำคัญของหลักสูตรมีดังนี้

1. งานด้านหลักสูตรและการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้
2. งานด้านหลักสูตร ทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลตามเป้าหมาย
3. หลักสูตร เปรียบเสมือน แบบแปลน การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรบอกไว้ว่า วัตถุประสงค์ที่ต้องการมีอะไรบ้าง จะใช้อะไรเป็นวัสดุและอุปกรณ์ จะสอนอย่างไร จัดเตรียมการสอนอย่างไรบ้าง เพื่อช่วยในด้านการเรียนการสอน หลักสูตรจึงมีความสำคัญเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการ เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครูที่จะจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ทักษะ ความประพฤตินี้มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ วัตถุประสงค์ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ วิธีการสอน การวัดและประเมินผล หลักสูตรจึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการศึกษาตามที่สังคมต้องการ

นอกจากนี้แล้ว สุณีย์ ภูพันธ์ (2546 : 16) ยังกล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรสามารถสรุปเพิ่มเติมได้ดังนี้คือ

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
3. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

4. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า ผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง

5. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในหลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่นเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร

7. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียน ในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาเปรียบเสมือนเครื่องชี้แนวทางว่า ควรจะดำเนินการจัดการศึกษาไปในแนวทางใด โดยหลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารและเป็นกลไกในการกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ เป็นแนวทางกำหนดการปฏิบัติของครูในการจัดมวลประสบการณ์ให้กับผู้เรียนเกิด ความรู้ ทักษะ เจตคติ และความสามารถของผู้เรียนที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรสมบูรณ์เพราะองค์ประกอบของหลักสูตรจะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร การประเมินผลและการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ได้มีนักวิชาการทางการศึกษากล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

สัจจ อุทรานันท์ (2532 : 244) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบหรือองค์ประกอบของหลักสูตรสรุปได้ดังนี้คือ

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรซึ่งควรมีทั้งจุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาการในชุมชน
6. การประเมินผล

7. การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

ประพิมพ์พรรณ โขกสุวรรณสกุล และคณะ (2532 :47) กล่าวสรุปว่า องค์ประกอบหลักสูตรที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป จะประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ 4 ส่วนด้วยกัน คือ

1. จุดมุ่งหมาย
2. เนื้อหาวิชา
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การวัดผลและประเมินผล

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540 : 8) และ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 18 -19) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในทางเดียวกันสรุปได้ดังนี้ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรถือได้ว่าเป็นทิศทางของการจัดการศึกษา เป็นส่วนที่จะทำให้ทราบว่า จะพัฒนาผู้เรียนไปในลักษณะใด การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรจะต้องกระทำหลังจากที่ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้วว่า ควรจะดำเนินการแก้ปัญหาและสนองความต้องการของสังคมและของผู้เรียนได้อย่างไร และต้องให้สอดคล้องสัมพันธ์กับนโยบายการจัดการศึกษาของชาติด้วย

2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์การเรียนรู้ ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ มีความสำคัญในฐานะที่เป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่สมบูรณ์จะผนวกความรู้ ประสบการณ์ค่านิยม ทักษะคติเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้ทั้งความรู้ พัฒนานิสัย ระบบความคิดและการกระทำที่เหมาะสมประกอบกันไป

3. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นองค์ประกอบส่วนที่สาม ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติขึ้นมา การนำหลักสูตรไปใช้รวมถึงกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง แต่กิจกรรมที่สำคัญที่สุดคือ “การเรียนการสอน” ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการใช้หลักสูตร ถ้าครูศึกษาหลักสูตร จนเข้าใจต้องแก่สามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดี ก็จะทำให้หลักสูตรเกิดสัมฤทธิ์ผลได้

4. การประเมินผล เป็นองค์ประกอบสุดท้าย หลังจากที่ได้นำหลักสูตรไปใช้แล้ว จะต้องมีการประเมินผลว่า การนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้จะนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ธีราร บัวศรี (2542 : 8-9) ยังได้กล่าวถึง องค์ประกอบของหลักสูตรสรุปได้ดังนี้ คือ

1. เป้าหมายและนโยบายการศึกษา (Education Goal and Policies) หมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา

2. จุดหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) หมายถึงผลส่วนรวมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน หลังจากเรียนจบหลักสูตรไปแล้ว

3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (Type and Structure) หมายถึง ลักษณะและแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์

4. จุดประสงค์ของวิชา (Subject Objectives) หมายถึง ผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว

5. เนื้อหา (Content) หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ทักษะและความสามารถที่ต้องการให้มี รวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ

กล่าวโดยสรุปแล้ว องค์ประกอบของหลักสูตรจะประกอบด้วย (1) จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของหลักสูตร (2) เนื้อหาวิชา (3) การนำหลักสูตรไปใช้ (4) การวัดผลและประเมินผล ซึ่งองค์ประกอบของหลักสูตรดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ผู้บริหารและครูสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าประสงค์ของหลักสูตร และก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้นั้น ควรจะพิจารณาถึงลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อความชัดเจนถึงที่มาของหลักสูตร จุดมุ่งหมาย หลักการ และความสำคัญของหลักสูตรอย่างกว้างๆ ซึ่งผู้วิจัยมิได้วิเคราะห์ถึงวิธีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพียงแต่ศึกษาในด้านการนำหลักสูตรสถานศึกษาที่จัดทำขึ้นไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ดังจะกล่าวในหัวข้อต่อไป

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรสถานศึกษา

สืบเนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 4 ในปีการศึกษา 2546 และในปีการศึกษา 2548 ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ครบทุกชั้นเรียน ทั้งนี้ให้เริ่มใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในโรงเรียนนำร่องและโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2545 ในชั้น ป.1, ป.4, ม.1 และ ม.4 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 1166/2544 ลงวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 ดังนั้นสถานศึกษาแต่ละแห่งจะต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลาง ดังจะกล่าวในรายละเอียดดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศจึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดการสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็นช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

2. สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม คือ

2.1 ภาษาไทย

2.2 คณิตศาสตร์

2.3 วิทยาศาสตร์

2.4 สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.5 สุขศึกษาและพลศึกษา

2.6 ศิลปะ

2.7 การงานอาชีพและเทคโนโลยี

2.8 ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วยภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วยสุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง

8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้านทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยอาจจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพเพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์ การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญา และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิต การศึกษาต่อและการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

3.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเองอย่างครบวงจรตั้งแต่ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน โดยเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เช่น ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นต้น

4. มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดมุ่งหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ

4.1 มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนเรียนจบในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

มาตรฐานการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้เฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับมาตรฐานการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้นตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้สถานศึกษาพัฒนาเพิ่มเติมได้

5. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 -1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 -1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4-5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 -1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5-6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 มีเวลาเรียนประมาณปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

สำหรับโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 เพื่อเป็นกรอบให้สถานศึกษาแต่ละแห่งนำไปจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของตนเองโดยแสดงไว้ในตาราง 3

ตาราง 3 โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-3)	ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6)	ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม.4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 800-1,000 ชม.	ประมาณปีละ 1,000-1,200 ชม	ประมาณปีละ 1,200 ชม.

ที่มา; กรมวิชาการ , 2545 : 8

หมายเหตุ

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และการแก้ปัญหา
- สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิดและการทำงาน
- ▲ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้นอกจากสาระการเรียนรู้ 5 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

2. หลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้าน หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณ์ของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ หรือรายวิชาได้ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนในโรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

2.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น วัตถุประสงค์ หน่วยงาน และสถานศึกษาทั้งภาครัฐ และเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สองประการซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ให้แนวทางที่สำคัญ ซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายในบริบทและแนวทางนั้น ๆ ดังนี้

2.1.1 หลักสูตรสถานศึกษาควรพัฒนาให้เด็กเกิดความสุขและความเพลิดเพลินในการเรียนรู้ เปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจและเร้าให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียน ให้ได้มากที่สุดมีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน ควรสร้างความเข้มแข็ง ความสนใจ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนและพัฒนาความมั่นใจ ให้เรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระและร่วมใจกัน ควรให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ ในการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ได้ข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2.1.2 หลักสูตรสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคม และวัฒนธรรม และโดยเฉพาะพัฒนาหลักการในการจำแนกระหว่างถูกและผิด เข้าใจและศรัทธาในความเชื่อของตน ความเชื่อและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลและสังคม หลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้เป็นธรรมขึ้น มีความเสมอภาค ควรพัฒนาความตระหนัก เข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนเองดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลง

ร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก หลักสูตรสถานศึกษาควรสร้างให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเป็นผู้บริโภคที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล และเป็นอิสระและเข้าใจในความรับผิดชอบ

2.2 การสร้างหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรจะต้องสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ และเปลี่ยนไปตามธรรมชาติของการศึกษา ผู้สอนต้องปรับปรุงกระบวนการสอนและประเมินกระบวนการสอนของตน เพื่อสนองต่อความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การศึกษาจะเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นถ้าหลักสูตรมีการปรับปรุง ให้เป็นไปตามความต้องการและความจำเป็นตลอดเวลา สถานศึกษาควรดำเนินการจัดหลักสูตรดังนี้

2.2.1 การกำหนดวิสัยทัศน์

สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์เพื่อมองอนาคตว่า โลกและสังคมรอบ ๆ จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และสถานศึกษาจะต้องปรับตัวปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้เรียน ภาคธุรกิจภาครัฐในชุมชน ร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่งหรือวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนาผู้เรียน ที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกัน ในการกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษาพร้อมด้วย เป้าหมาย มาตรฐาน แผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงาน แจ้งสาธารณชน และส่งผลย้อนกลับให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสมตามหลักสูตรของสถานศึกษา และมาตรฐานหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้

2.2.2 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

เพื่อให้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดี บรรลุตามที่คาดหวังจึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานดังนี้

(1) กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ของรายวิชาที่มีความเข้มให้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสมสอดคล้องกับรายวิชาที่จะจัด

(2) กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ในข้อ (1) ให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้งสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

(3) กำหนดเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายภาคทั้งสาระการเรียนรู้พื้นฐานและสาระการเรียนที่สถานศึกษากำหนดเพิ่มเติมขึ้นดังนี้

. ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายปี และกำหนดจำนวนเวลาเรียนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

. ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาคและกำหนดจำนวนหน่วยกิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานและสาระการเรียนรู้

ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิตของสาระการเรียนรู้รายภาคสำหรับช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เกณฑ์การพิจารณา ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต

สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือโปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ใช้เกณฑ์พิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40-60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม และใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

(4) จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดในข้อ (1) (2) และ (3) มาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อวิชา จำนวนเวลาหรือจำนวนหน่วยกิต มาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

สำหรับชื่อรายวิชามีแนวทางในการกำหนดดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ ให้ใช้ตามชื่อกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น

(5) จัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยการนำเอาสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ไปบูรณาการจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้หน่วยย่อย ๆ เพื่อความสะดวกในการจัดการเรียนรู้และนักเรียนได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม หน่วยการเรียนรู้ แต่ละหน่วยประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อเรียนครบทุก

หน่วยย่อยแล้ว ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกรายวิชา ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการทั้งภายในและระหว่าง สาระการเรียนรู้ หรือเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่องตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรือเป็นการ บูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน การจัดการเรียนรู้สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงงานอย่างน้อย 1 โครงงาน

(6) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา รายปีหรือรายภาคและหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำ กำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

2.2.3 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการ โครงงาน องค์กรความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น
2. จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความสามารถ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่างๆ เป็นต้น
3. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี เป็นต้น
4. จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่างๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม
5. ประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบ โดยให้ถือว่าเป็นเกณฑ์ประเมินผลการผ่านช่วงชั้นเรียน

นอกจากนี้แล้ว ไพรัช สู่แสนสุข และบรรเจอดพร สู่แสนสุข (2545: 1-2) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาแท้เพื่อผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปได้ดังนี้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ได้กำหนดหลักการใหญ่ในแนวทางการจัดการศึกษาว่า “การจัดการศึกษาต้องถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด” และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เอง มีหลักการข้อหนึ่งว่า การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาให้ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุดด้วยเช่นกัน “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” จึงเป็นกรอบหลักของการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ต้องคำนึงถึงตลอดเวลา ซึ่งเป็นการเน้นย้ำถึงการ

ปฏิรูปการเรียนรู้ และการปฏิรูปหลักสูตรในโรงเรียนจะบรรลุผลได้ก็ด้วยตระหนักว่า “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” นั่นเอง การจัดการศึกษาที่ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ก็คือ การกำหนดหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงเรียนรู้ด้วยความสุขโดยผ่านกระบวนการที่เป็นไปตามธรรมชาติ เต็มตามศักยภาพ และสนองความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน จากแนวทางใหญ่ของการศึกษา คือ สาระสำคัญที่กำหนดใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติที่นำสู่การประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งการนำหลักสูตรแกนกลางนี้ไปใช้สถานศึกษาต้องจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นเอง โดยมีองค์ประกอบทั้งที่กำหนดจากหลักสูตรแกนกลางข้างต้น และที่สถานศึกษาต้องกำหนดจากส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการของโรงเรียน ของนักเรียน ของชุมชน และสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ด้วย ความเป็นหลักสูตรสถานศึกษาจึงสมบูรณ์ตามเจตนารมณ์ และทั้งนี้ “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” ยังคงเป็นฐานสำคัญที่สุดที่หลักสูตร สถานศึกษาต้องคำนึงถึงภาพรายละเอียดของหลักสูตรสถานศึกษาที่จะแสดงให้เห็นถึงการยึดถือว่า “ผู้เรียนสำคัญที่สุด” หรือ “เพื่อผู้เรียนเป็นสำคัญ” นั้น จะดูได้จากองค์ประกอบแต่ละส่วนของหลักสูตรสถานศึกษานั้น ๆ ล้วนสะท้อนถึงการมีเป้าหมาย การมีกระบวนการและความพยายามที่ชัดเจน การพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง อาทิ วิสัยทัศน์ การกิจและเป้าหมายของหลักสูตรสถานศึกษานั้น ๆ จะกล่าวถึงความพยายามที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดีที่สุดเท่าที่โรงเรียนจะมีศักยภาพ ด้วยเจตนารมณ์ที่ชัดเจนบนฐานความเข้าใจผู้เรียน และชุมชนของโรงเรียนเป็นอย่างดีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่โรงเรียนกำหนด จะกำหนดบนฐานความเป็นจริงและความเป็นไปได้ของการพัฒนานักเรียนที่โรงเรียนมิใช่กำหนดอย่างเลื่อนลอย หรือ ไม่มีฐาน ข้อมูลพอ โครงสร้างกรอบสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของหลักสูตรสถานศึกษาก็กำหนดอย่างมีเหตุผลถึงความใส่ใจในการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ มิใช่คำนึงถึงแต่ความสะดวกของครูหรือการบริหารของโรงเรียนการกำหนดสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรสถานศึกษาก็กำหนดอย่างเข้าใจผู้เรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่มเป็นฐานประกอบกับกำหนดอย่างพยายามให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างแท้จริงตามธรรมชาติ เช่น จัดอย่างบูรณาการและสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เต็มศักยภาพ ซึ่งก็คือ กิจกรรมการเรียนรู้และการจัดแหล่งเรียนรู้ย่อมหลากหลาย อีกการระดมทรัพยากรมุ่งสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลัก และการกำหนดแนวการวัดประเมินผลของหลักสูตรสถานศึกษานั้นก็จะเป็นอย่างรอบคอบ เน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่องมากกว่าแค่การตัดสินเลื่อนชั้นและเป็นไปตามหลักการประเมินตามสภาพจริงมิใช่แค่ความสะดวกของการประเมิน เป็นต้น

การกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดจากข้อมูลบริบทของสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นด้านผู้เรียน ชุมชนและสภาพเป็นจริงต่างๆ ของสถานศึกษาอีกมุ่งประโยชน์

ต่อผู้เรียนดังกล่าวนี้ จะเป็นหลักประกันสู่ความเป็นหลักสูตรสถานศึกษาแท้จริงได้ อย่างไรก็ตาม จุดสะท้อนสำคัญของความเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจนอีกจุดหนึ่งคือ การกำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรสถานศึกษานอกจากการวิเคราะห์กำหนดจากมาตรฐานช่วงชั้นตามหลักสูตรแกนกลาง (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน) แล้วผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือเชิงบูรณาการก็ตาม สถานศึกษาอาจกำหนดเพิ่มเติมตามความต้องการ จำเป็นเฉพาะของสถานศึกษาโดยวิเคราะห์จากวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ก่อนหน้าผนวกกับบริบทด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา แล้วกำหนดสาระการเรียนรู้ตาม มาที่มีทั้งสาระการเรียนรู้แกนกลาง และสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นหรือบางสถานศึกษาวิเคราะห์แล้วมิได้กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเพิ่มเติมอะไรจากที่วิเคราะห์กำหนดจากมาตรฐานช่วงชั้น แต่เน้น กำหนดที่สาระการเรียนรู้รายปีให้เหมาะสมแทนก็น่าเป็นไปได้ ทั้งนี้สาระการเรียนรู้รายปีของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือกำหนดแบบบูรณาการก็ตาม สาระการเรียนรู้หลักจะเป็นไปตามความสอดคล้องกับมาตรฐานช่วงชั้นและผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่กำหนดตามหลักสูตรแกนกลางและสาระการเรียนรู้อีกลักษณะ คือ สาระการเรียนรู้ที่กำหนดบนฐานข้อมูลของสภาพสถานศึกษาหรือชุมชน ท้องถิ่นรอบสถานศึกษา โดยสาระท้องถิ่นนี้ต่างก็กำหนดเพื่อบรรลุผลการเรียนรู้ที่คาดหวังข้างต้น และบรรลุมาตรฐานช่วงชั้นที่หลักสูตรแกนกลางกำหนดด้วย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดปัตตานี ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2546 มุ่งศึกษาสภาพปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ อันได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตร ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้บริหาร ปัจจัยที่เกี่ยวกับครู ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้ปกครอง และปัจจัยที่เกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาเป็นสื่อสำคัญที่จะสื่อสารให้หน่วยงานระดับโรงเรียนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแม่บท ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาสภาพปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ คือ ความชัดเจนของหลักสูตรสถานศึกษา และหลักเกณฑ์ของหลักสูตรสถานศึกษา

1.1 ความชัดเจนของหลักสูตรสถานศึกษา

ความชัดเจนของเอกสารหลักสูตรช่วยให้ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้อันได้แก่ ผู้บริหาร ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถตีความหมายและวิเคราะห์หลักสูตรได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ง่ายขึ้น ดังคำกล่าวของนักวิชาการทางการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540 : 21-22) กล่าวถึงลักษณะหลักสูตรที่ดีว่าควรมีความชัดเจนสรุปได้ดังนี้คือ

- 1) เป็นหลักสูตรที่มาจาก การวางแผนงานที่รัดกุม มีขั้นตอนในการดำเนินงานและตั้งอยู่บนรากฐานที่เชื่อถือได้
- 2) วิธีการกำหนดจุดมุ่งหมาย การเลือกและการจัดเนื้อหาวิชา การจัดกระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทฤษฎีการสร้างหลักสูตร
- 3) ต้องตรงตามความมุ่งหมายทางการศึกษาของชาติ เป็นเครื่องมือช่วยให้เป้าหมายทางการศึกษาของชาติบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
- 4) เป็นหลักสูตรที่จัดลำดับเนื้อหาและประสบการณ์ไว้อย่างต่อเนื่องไม่ข้ามขั้นไม่วกวนหรือขาดตอน
- 5) จะต้องบอกแนวทางการสอน สื่อการเรียนการสอน และแนวทางการวัดผลประเมินผลได้อย่างเหมาะสม
- 6) เป็นหลักสูตรที่ครูเข้าใจหลักการ วัดผลประเมินผลได้ง่าย นำไปปฏิบัติได้จริงและสะดวก
- 7) มีเนื้อหาสาระบริบูรณ์เพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ความรู้ ทักษะมูลฐานและส่งเสริมให้ถึงขั้นคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 197) กล่าวถึงความชัดเจนของหลักสูตรสรุปได้ว่าการตรวจสอบลักษณะหลักสูตรเพื่อดูความชัดเจนของหลักสูตร ซึ่งได้แก่ ความกระชับของคำชี้แจง คำอธิบายสาระสำคัญและปฏิบัติต่าง ๆ ของหลักสูตรนอกจากนั้นจะดูความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตร ได้แก่ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กิจกรรมและประสบการณ์เรียน และการประเมินผล มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจริงหรือไม่ รวมทั้งความคาดหวังของสังคม ได้สะท้อนเข้ามาอยู่ในส่วนใดของตัวหลักสูตร ความซับซ้อนของเนื้อหาสาระมีมากน้อยเพียงใด สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้นำไปสู่ความสับสนในการปฏิบัติจริงว่าเหตุผลของการซ้ำซ้อนนั้นมีไว้เพื่ออะไร หรือถ้าไม่จำเป็นก็ควรตัดออกและเรียงลำดับใหม่ตามขั้นตอนของการเรียนรู้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ รายละเอียดต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักสูตรนั้นสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงตรงตามความต้องการ

ของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ รวมทั้งบุคลากรอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน ผู้บริหาร งบประมาณ การบริการสนับสนุนการใช้หลักสูตรได้ตามจุดประสงค์

ดังนั้นจากคำกล่าวของนักวิชาการในข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความชัดเจนของ หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง ความชัดเจนของเอกสารหลักสูตรสถานศึกษา เอกสารประกอบ หลักสูตรสถานศึกษาในด้านจุดประสงค์การเรียน เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ซึ่งสามารถที่จะนำไปปฏิบัติได้จริงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

นอกจากนี้แล้ว อัญชลี ปานแจ่ม (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการ ใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า ความชัดเจนของหลักสูตร ส่งผลต่อการ ใช้ หลักสูตรภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ดังนั้นความชัดเจนของหลักสูตรสถานศึกษา จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านหนึ่งของปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการนำ หลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

1.2 หลักเกณฑ์ของหลักสูตรสถานศึกษา

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษานั้นจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และข้อกำหนดต่าง ๆ ในการ นำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ หากหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียน การ สอนและการวัดผลและประเมินผลมีความสอดคล้องกันก็จะช่วยให้การดำเนินการนำเอาหลักสูตร ไปปฏิบัติได้ง่ายต่อการนำไปใช้และบรรลุกับเป้าประสงค์ของหลักสูตร สำหรับหลักเกณฑ์ในการ พิจารณาด้าน โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรสถานศึกษา นั้น ได้มีผู้รู้ได้กล่าวไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2532 ก : 20) กล่าวว่าในการพิจารณาโครงสร้างและเนื้อหาของกลุ่ม ประสพการณ์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง พิจารณาใน 3 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่

1) เนื้อหาและกิจกรรมมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และจุดประสงค์ ทั่วไป

2) เนื้อหาและกิจกรรมเป็นไปตามลำดับขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อการจัดการกิจกรรม ให้บรรลุวัตถุประสงค์

3) เนื้อหากิจกรรมจัดไว้เหมาะสมกับระดับชั้น

ทัศนีย์ สุกเมธิ (2535 : 9) กล่าวว่า คุณลักษณะของหลักสูตรที่ดี ต้องประกอบด้วย คุณลักษณะ 13 ประการ ได้แก่

1) มีความคล่องตัวสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้เหมาะสมกับสถานการณ์

2) หลักสูตรช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3) ได้รับการพัฒนาจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ผู้ปกครอง ครู นักวิชาการ นักพัฒนา
หลักสูตรและผู้บริหาร

4) มีกระบวนการที่ต่อเนื่อง

5) คำนึงถึงพื้นฐานทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จิตวิทยาและความ
ก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

6) จัดตรงตามจุดมุ่งหมายแผนการศึกษาชาติ

7) มีเนื้อหาสมบูรณ์เพียงพอให้เด็กคิดเป็นทำเป็นและมีพัฒนาการทุกด้าน

8) บอกแนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

9) ชี้นำเกี่ยวกับสื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม

10) บอกแนวในการวัดผลและประเมินผล

11) สนองความต้องการและความสนใจของนักเรียนและสังคม

12) ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์แก่นักเรียน

13) มีหลักการเพิ่มพูนความรู้ทักษะและเจตคติให้นักเรียน

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าหลักเกณฑ์ของหลักสูตร หมายถึง การกำหนดจุดมุ่งหมาย
หลักการของหลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ตามช่วงชั้น หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการ
เรียนการสอน กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร และการวัดและประเมินผลการเรียนที่สอดคล้องกับ
หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ วิจิตรา บุญบา (2534 : บทคัดย่อ) พบว่า โรงเรียน
ส่วนใหญ่ดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยการยึดแนวทางจากจุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง และ
เกณฑ์การใช้หลักสูตร

จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา อันได้แก่ ความชัดเจนของหลักสูตร
สถานศึกษา และหลักเกณฑ์ของหลักสูตรสถานศึกษา สามารถเป็นปัจจัยที่ส่งต่อการนำ
หลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้

2. ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร

ผู้บริหารนับว่าเป็นผู้มีความสำคัญยิ่งในการนำหลักสูตรไปใช้โดยตรงและส่งผลต่อการ
จัดการเรียนการสอนของครู หน้าที่ที่สำคัญ คือ การอำนวยความสะดวกให้หลักสูตรสามารถนำไปใช้
มีประสิทธิภาพ กำกับดูแล และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรของครูให้ประสบผลสำเร็จ ฉะนั้น
พฤติกรรมของผู้บริหารจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร การเป็นผู้นำในการนำหลัก

สูตรไปใช้ และการนิเทศการนำหลักสูตรไปใช้ จึงมีส่วนสนับสนุนให้การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าประสงค์ของหลักสูตรสถานศึกษา ดังจะกล่าวในรายละเอียดในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา

การที่ผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาทำให้ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา และสามารถสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ได้อย่างเหมาะสม

กรมวิชาการ (2532 ก: 25) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการพิจารณาความรู้ความเข้าใจของผู้บริหารที่มีต่อหลักสูตรว่าประกอบด้วย

- 1) ผู้บริหารได้รับการอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอยู่เสมอ
- 2) ผู้บริหารถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรได้ดี
- 3) ผู้บริหารมีความมั่นใจในการใช้หลักสูตร
- 4) การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

สังค์ อุทรานันท์ (2532 : 275) กล่าวว่า ผู้บริหาร โรงเรียน ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร โดยทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อย่างแจ่มแจ้ง

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542: 102) กล่าวเพิ่มเติมว่า ผู้บริหาร โรงเรียน เป็นบุคคลที่ให้การสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ในเบื้องต้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร จึงสามารถบริหารหลักสูตรในลำดับต่อไป

ดังนั้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาของผู้บริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารมีการแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาที่เกิดจากการฝึกอบรม การปฏิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดความมั่นใจในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ และสามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจนั้นแก่ครูผู้สอนได้ดี

นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ เอี่ยม มังคลาด (2537 : บทคัดย่อ) พบว่า ด้านการบริหารและบริการหลักสูตร ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ประโยชน์ในการนำหลักสูตรไปใช้ และผลการวิจัยของ อัญชลี ปานแจ่ม (2541: บทคัดย่อ) พบว่า ความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตรส่งผลต่อการใช้หลักสูตร

2.2 การเป็นผู้นำในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

ผู้นำหลักสูตรจะแสดงออกให้เห็นถึงการเป็นผู้นำทางการศึกษา โดยเฉพาะผู้นำหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพเป็นผู้นำที่มีบุคลิกลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าสามารถใช้หลักสูตรได้ตรง

กับจุดประสงค์ของหลักสูตร ตั้งใจและเต็มใจที่จะทำให้หลักสูตรใช้ได้เป็นระยะเวลายาวนาน ยึดนโยบาย และเห็นว่าหลักสูตรมีความสำคัญในการปฏิบัติการตามแผนหลักสูตร ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะไว้ดังนี้

ทฤษฎีของฟีเดเลอร์ (Fiedler, 1967 อ้างถึงใน บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2535 : 64) เน้นว่า ความสำคัญของรูปแบบของผู้นำจะเหมาะสมกับสภาพการณ์หนึ่ง ๆ และเมื่อเปลี่ยนสถานการณ์แล้วการเปลี่ยนรูปแบบผู้นำจะเป็นไปได้ยาก การกำหนดตำแหน่งให้กับผู้นำใหม่ ๆ ทั้งหลายนั้นควรจะเป็นไปตามสถานที่ ซึ่งมีสถานการณ์เหมาะสมกับรูปแบบของผู้นำเหล่านั้น ทั้งนี้ เพราะว่า ผู้นำที่ดีในที่หนึ่งอาจจะไม่เป็นผู้นำที่ดีอีกที่หนึ่งก็ได้ และ ฮอล (Hall, 1984 อ้างถึงใน บรรพต สุวรรณประเสริฐ, 2535 : 64) กล่าวเสริมแนวความคิดว่า ผู้นำหลักสูตรจะต้องเป็นผู้มีความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ เป็นนักจัดการ และเป็นผู้ตอบสนองความต้องการของบุคคลส่วนใหญ่ ถ้าผู้นำหลักสูตรต้องการประสบผลสำเร็จในการเสนอแนวคิดผู้นำหลักสูตรจะต้องตอบสนองความต้องการที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือ ถ้าผู้นำหลักสูตรต้องการพิสูจน์ว่าตัวเองเป็นผู้อยู่เหนือสถานการณ์ ผู้นำหลักสูตรนั้นจะต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความคิดริเริ่มในการตอบสนองความต้องการรวบรวมข้อมูลที่จะนำไปใช้ประโยชน์แนะนำแนวคิดที่เป็นประโยชน์และให้ความรู้ทั่วไปว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 51) กล่าวถึงพฤติกรรมผู้นำหลักสูตรสรุปได้ว่า ผู้นำการใช้หลักสูตรจะต้องเรียนรู้การให้ความร่วมมือต่อกลุ่มตนเองและกลุ่มอื่น ๆ ไม่ใช่ไปสั่งให้ใครอื่นให้ความร่วมมือ บุคคลที่ทำหน้าที่นี้จะแบกภาระอันหนักยิ่ง ไม่มีสิทธิ์ทำงานอะไรเป็นของส่วนตัว นอกจากจะเป็นของกลุ่มตนเองและกลุ่มอื่น เพราะการที่ใครคนหนึ่งจะช่วยให้คนอื่นในกลุ่มมีความเห็นพ้องกับคุณภาพและเทคนิคนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเหมือนการทำงานคนเดียว วิธีนี้จะเห็นว่าย่างน้อยเขาจะต้องยืมเขมกับคนอื่น ใจดีและฟังคนอื่นพูดตลอดเวลาและไม่ใช้ยืมกับตัวเองคนเดียว แต่ต้องทำให้คนอื่น ๆ ยืมด้วยการตอบสนองด้วยความต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของการใช้หลักสูตร ผลสำเร็จของการแก้ปัญหาการใช้หลักสูตรแม้จะเพียงจุดเล็กน้อย ก็จะสร้างความภาคภูมิใจแก่การปฏิบัติงาน มีความกระตือรือร้นที่จะคิดแก้ปัญหาอื่น ๆ ต่อไป

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544: 65) กล่าวว่า ผู้นำหลักสูตรควรมีความสามารถกระทำในสิ่งต่อไปนี้คือ

- 1) ฝึกหัดการเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- 2) ยึดหลักการพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ในตนเอง
- 3) รู้ว่าหลักสูตรจะเปลี่ยนได้เมื่อไหร่ ที่ไหน และภายใต้เงื่อนไขอะไร
- 4) ใช้ขบวนการของวิธีการกลุ่ม

- 5) ติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่นได้รวดเร็ว
- 6) พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้ร่วมงาน
- 7) คิดแผนใหม่สำหรับสร้างลักษณะนิสัยของกลุ่มคน
- 8) รู้วิธีแก้ปัญหาทางการศึกษา
- 9) มองเห็นตัวเองอย่างที่คนอื่น ๆ มองเห็นตน

สังค อุทรานันท์ (2532 : 275 -276) และ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 241) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

- 1) ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่โรงเรียนใช้อยู่อย่างชัดเจน
- 2) ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู
- 3) ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่าง

สม่ำเสมอ

4) กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น จัดการฝึกอบรม หรือจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น

5) ให้กำลังใจและบำรุงขวัญแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ครูคนอื่น ๆ

หุมนศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545 : 50) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มุ่งมั่นสร้างระบบคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา กำหนดทิศทางและนโยบายที่ชัดเจน ปรับปรุงยกระดับมาตรฐาน และกำหนดขั้นตอนการทำงาน รวมทั้งการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานให้ทันสมัยอยู่เสมอ พัฒนาบุคลากรให้สามารถทำงานเป็นทีม มีส่วนร่วมในการบริหารงานในสถานศึกษา รวมทั้งการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนรู้สนับสนุนการวิจัยชั้นเรียน พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และระดมทรัพยากรท้องถิ่นชุมชนเพื่อจัดการศึกษาของสถานศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 51) ได้กำหนดบทบาท/หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ เอกกรินทร์ สีมหาศาล (2546 : 174) ดังนี้คือ

- 1) จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
- 2) เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
- 3) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา

4) สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับความรู้ และความสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

5) จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อการนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรอย่างมีระบบ

6) ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวสรุปได้ว่า การเป็นผู้นำในการใช้หลักสูตรของผู้บริหาร หมายถึงความสามารถของผู้บริหารในการวางแผนการนำหลักสูตรไปใช้ มีการริเริ่มสร้างสรรค์ในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ชุมชนได้ทราบ การสนับสนุนการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร และมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ อัญชลี ปานแจ่ม (2541: บทคัดย่อ) พบว่า การเป็นผู้นำในการใช้หลักสูตรของผู้บริหารส่งผลต่อการใช้หลักสูตร

2.3 การนิเทศการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ของผู้บริหาร

ความหมายของการนิเทศและการนิเทศภายในสถานศึกษามีนักวิชาการทางการศึกษาได้ให้ความหมายของการนิเทศไว้ดังนี้

บาร์ เบอร์ดัน และ บรัคเนอร์ (Bar,Burton and Brueckner,1967: 11 อ้างถึงใน ชุมศักดิ์ อินทร์รัช , 2545 : 133) กล่าวว่า การนิเทศ คือ การใช้เทคนิควิธีต่าง ๆ เพื่อการปรับปรุงการเรียน และ สิ่งแวดล้อมที่คอยอำนวยความสะดวกต่อการเรียนของผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 223) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึงกระบวนการจัดการบริหารการศึกษาเพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครู และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของครู และเพิ่มคุณภาพของบทเรียนให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา สำหรับการนิเทศภายในสถานศึกษา จึงหมายถึงการนิเทศที่มีการริเริ่มและจัดดำเนินการโดยบุคลากรภายในสถานศึกษา และในหลายโอกาสก็เชิญบุคลากรภายนอกเป็นวิทยากรมาร่วมโครงการ

ชุมศักดิ์ อินทร์รัช (2545 : 133) กล่าวว่า การนิเทศภายในสถานศึกษา หมายถึงกระบวนการที่นำไปสู่การปรับปรุงการสอนโดยการทำงานร่วมกับครูอาจารย์ และนักศึกษา เป็นกระบวนการกระตุ้นและช่วยเหลือครูให้รู้จักช่วยตนเองเพื่อพัฒนาการสอน การนิเทศที่จัดขึ้นในสถานศึกษานั้นควรเป็นการอำนวยความสะดวกในสภาวะการณ์ที่เป็นการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนของนักศึกษา และครูอาจารย์

ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า การนิเทศ หมายถึง กระบวนการหรือเทคนิควิธีการต่างๆ ที่นำมาใช้สนับสนุนส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามเป้าประสงค์ของหลักสูตร

สำหรับการนิเทศการใช้หลักสูตรของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญประการหนึ่งในการกระตุ้นให้ครูเกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานดังทัศนะของนักวิชาการดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532: 275) กล่าวว่า ผู้บริหาร ควรมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตร โดยดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2536 : 72) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการทำงานของผู้บริหารโรงเรียนที่ทำงานร่วมกับครูในการพัฒนา การเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 228) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทต่อการนิเทศภายในสถานศึกษา เพราะเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหาร ผู้บริหารจึงทำหน้าที่ทั้งบริหาร และนิเทศ จึงถือได้ว่าได้ปฏิบัติหน้าที่โดยสมบูรณ์ในฐานะนักบริหาร

การนิเทศภายในสถานศึกษามีกระบวนการหรือเทคนิควิธีการนิเทศทำได้หลายรูปแบบ รวมทั้งสามารถผสมผสานแต่ละรูปแบบเข้าด้วยกัน แต่จะใช้รูปแบบใดนั้นควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพปัญหาของสถานศึกษาเป็นสำคัญ ดังทัศนะของนักวิชาการดังนี้คือ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2535: 46) กล่าวถึงกระบวนการนิเทศ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ อาจศึกษาได้หลายวิธี เช่น วิธีการวิจัย การประเมินความต้องการ การใช้สื่อ เครื่องมือต่าง ๆ และการสัมมนาเพื่อค้นหาปัญหา เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การวางแผนและกำหนดทางเลือกข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจะเป็นข้อกำหนดให้เกิดการวางแผน และกำหนดทางเลือกในการแก้ไขปรับปรุง ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตรงตามวัตถุประสงค์ในสภาพปัจจุบัน หรือ ความปรารถนาในอนาคตได้ ข้อที่ควรคำนึงประกอบด้วย การเตรียมการวางแผนลงมือปฏิบัติการวางแผน การประสานแผน การนำแผนไปปฏิบัติ ทรัพยากรและการประเมินผล

ขั้นที่ 3 การสร้างสื่อ เครื่องมือ และพัฒนาวิธีการสื่อในการนิเทศ หมายถึง สิ่งที่จะช่วยในการปฏิบัติงานนิเทศเพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานของครู ตลอดจนช่วยให้การทำงานระหว่างผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น โปรแกรมสำเร็จรูป ชุดสไลด์ แถบบันทึก

ภาพ เป็นต้น เครื่องมือการนิเทศ ได้แก่ สิ่งที่ใช้ในการตรวจสอบ เช่น แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสำรวจ แบบประเมินค่า แบบสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การปฏิบัติการนิเทศ อาจจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ นิเทศโดยตรง ศึกษา นิเทศกึ่งอ้อมปฏิบัติการนิเทศด้วยตนเอง นิเทศทางอ้อม ได้แก่ การนิเทศด้วยการใช้สื่อ และเครื่องมือ นิเทศต่าง ๆ เช่น ชุดการสอน ชุดการอบรม เป็นต้น การดำเนินการปฏิบัติการนิเทศ วิธีปฏิบัติ ประกอบด้วย ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องและคณะทำงานกำหนดงานที่จะปฏิบัติ แบ่งงานรับผิดชอบ ทำความเข้าใจสื่อและเครื่องมือร่วมกัน ระบบการเก็บข้อมูล การนิเทศตามโครงการ การพบปะทบทวนปฏิบัติงานตามขั้นตอน สรุปผลการปฏิบัติงานนิเทศตามโครงการและนำข้อมูลไปดำเนินการต่อไป

ขั้นที่ 5 การประเมินและรายงาน คือ การจัดหาและรวบรวมข้อมูลนำมาพิจารณา วิเคราะห์ สำหรับปรับปรุงแก้ไขงานและการตัดสินใจในการปฏิบัติต่อไป

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 232-235) กล่าวถึง ขั้นตอนการนิเทศมี 4 ขั้นตอนสรุปได้ดังนี้

- 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการนิเทศของผู้รับการนิเทศ
- 2) การวางแผนและการจัดทำโครงการนิเทศ การวางแผนตามลักษณะงานนิเทศภายในโรงเรียน
- 3) การดำเนินงาน การดำเนินการนิเทศเป็นการนำแผนงานหรือโครงการไปปฏิบัติเพื่อให้ได้ตามความต้องการหรือเป้าหมายที่วางไว้
- 4) การประเมินผลการนิเทศ การประเมินผลเป็นขั้นสุดท้ายในการดำเนินการ ดังนั้น การนิเทศการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ของผู้บริหาร หมายถึง กระบวนการหรือเทคนิควิธีการต่าง ๆ ที่ผู้บริหารนำมาใช้เพื่อกระตุ้นและช่วยเหลือครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้แก่ การเยี่ยมชั้นเรียน การให้คำแนะนำในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

นอกจากนี้จากผลการวิจัยของ วิจิตรา บุญบา (2534: บทคัดย่อ) พบว่า ผู้บริหารให้การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรด้วยการเยี่ยมเขียนชั้นเรียน โดยใช้แบบสังเกตการสอน และผลการวิจัยของ เอี่ยม มังคลาด (2537: บทคัดย่อ) พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยใช้รูปแบบการนิเทศอย่างไม่เป็นทางการและใช้เครื่องมือประกอบการนิเทศจากหน่วยงานต้นสังกัด และช่วยเหลือครูที่มีปัญหาทางการเรียนการสอน โดยให้เข้ารับการอบรม จึงสรุปได้ว่า ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร

สถานศึกษา การเป็นผู้นำในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ และการนิเทศการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ สามารถเป็นปัจจัยที่ส่งผลการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ได้

3. ปัจจัยเกี่ยวกับครู

ครูผู้สอนถือได้ว่าเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้โดยตรง การจัดกิจกรรม การเรียนการสอนจะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับความสามารถของครูผู้สอนเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย เจตคติที่ดีต่อหลักสูตรสถานศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา ดังจะกล่าวในรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 เจตคติที่ดีต่อหลักสูตร

คำว่า “เจตคติ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546: 321) ได้ให้ความหมายว่า ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นอกจากนี้แล้วยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กาญจนา คุณารักษ์ (2535 : 50) กล่าวว่า เจตคติเป็นการที่บุคคลเกิดการเรียนรู้ทางด้านจิตใจที่แสดงออกมาในรูปค่านิยม ความสนใจ ความซาบซึ้ง

มาลินี จุฑะระพ (2537 : 269) กล่าวว่า เจตคติเป็นสิ่งที่บุคคลยึดถือประจำใจที่ช่วยให้ตัดสินใจเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งบุคคลเลือกสรรว่าดีแล้ว ชอบแล้ว เพื่อยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ

จากความหมายที่นักวิชาการให้ไว้ในข้างต้น สรุปได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เกิดจากการเรียนรู้ทางด้านจิตใจและแสดงออกมาในรูปค่านิยม ความสนใจ ความซาบซึ้ง เพื่อยึดถือประจำใจที่ช่วยในการตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่บุคคลนั้นเลือกสรรว่าดีแล้ว

ดังนั้นเจตคติของครูที่มีต่อหลักสูตรจึงมีความสำคัญยิ่งในการแสดงออกทางพฤติกรรมการเรียนการสอน ซึ่ง กรมวิชาการ (2532 ก : 27) กล่าวว่า สมมติฐานเกี่ยวกับครูที่มีเจตคติต่อหลักสูตรและการเรียนการสอนว่า มีพฤติกรรม 4 ประการ ดังต่อไปนี้ คือ

1. กระตือรือร้นต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
2. สนใจและแสวงหาความรู้เพิ่มเติม รวมทั้งนวัตกรรมใหม่และมีการทดลองใช้อยู่เสมอ
3. เอาใจใส่และให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความเต็มใจ
4. มีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรและการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ส่วน ชำรง บัวศรี (2542 : 306) กล่าวเพิ่มเติมว่า การมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรจะ

เป็นแรงผลักดันให้ผู้สอนมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของตนอีกทางหนึ่ง

ดังนั้น เจตคติที่ดีต่อหลักสูตรของครู หมายถึง ความรู้สึกของครูต่อหลักสูตรสถานศึกษาที่แสดงออกทางพฤติกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรจะเป็นแรงผลักดันให้ผู้สอนมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ของตนอย่างเต็มกำลังความสามารถ

จากผลการวิจัยของ ฉวีวรรณ ศรีชัยรัตน์ (2536: บทคัดย่อ) พบว่า ปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดกิจกรรม การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในโรงเรียน ได้แก่ เจตคติ และบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม และผลการวิจัยของ อัญชลี ปานแจ่ม (2541: บทคัดย่อ) พบว่า เจตคติที่ดีต่อหลักสูตรของครูส่งผลต่อการใช้หลักสูตร

3.2 ความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตร

กระบวนการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์และตีความหลักสูตรเป็นเบื้องต้น หากครูวิเคราะห์และตีความตรงตามเป้าประสงค์ของหลักสูตรก็จะทำให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถจัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร ดังคำกล่าวของนักวิชาการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

กรมวิชาการ (2532 ก: 22) ได้กล่าวถึง การจัดและพัฒนากระบวนการสอนที่เหมาะสมมีเกณฑ์ในการพิจารณา สรุปได้ดังนี้ คือ

- 1) มีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมเหมาะสมกับผู้เรียน
- 2) จัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสภาพแวดล้อมและตัวผู้เรียน
- 3) เลือกใช้ จัดหาหรือจัดทำสื่อการเรียนการสอน ได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและสภาพแวดล้อม
- 4) มีการประเมินระหว่างเรียนเพื่อจำแนกความสามารถของผู้เรียน
- 5) มีการมอบหมายงานได้เหมาะสมกับเนื้อหา เวลาความสามารถของผู้เรียนและมีการติดตามผลการเรียน

สังัด อุทรานันท์ (2532: 276) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ครูผู้สอนในฐานะเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงมีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้การใช้หลักสูตรภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพดังนี้

- 1) ทำการศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองใช้อยู่อย่างชัดเจน
- 2) ทำการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 3) ทำการสอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่ใช้อยู่

4) พยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2536 : 141) ได้อธิบายถึงการให้หลักสูตรให้ได้ผลดีสรุปได้ว่า จะต้องมุ่งไปที่ตัวครูเป็นสำคัญ เพราะครูเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง ดังนั้นครูจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่จำเป็นดังต่อไปนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรที่จะใช้เป็นอย่างดี
- 2) มีความรู้ความสามารถในการทำการสอน
- 3) มีทักษะการสอนโดยสามารถเลือกเทคนิควิธีการสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหา

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2545: 44) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า การจัดและพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรคือ

- 1) กำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน และสอดคล้องกับหลักสูตร

- 2) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา สภาพแวดล้อมและความสามารถของผู้เรียน

- 3) เลือกใช้ จัดหา และจัดทำสื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพแวดล้อม

- 4) มีการประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียนเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียน

- 5) มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา เวลา และความสามารถของผู้เรียน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546: 224) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนั้นครูจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่และจริงจัง เริ่มตั้งแต่การอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจทักษะ และเจตคติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรอย่างเข้มข้น

ดังนั้น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ครูมีประสิทธิภาพในการสอน เมื่อครูมีความรู้ความเข้าใจ รู้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างถ่องแท้ก็จะทำให้ครูแปลงหลักสูตรไปสู่กระบวนการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพตามเป้าประสงค์ของหลักสูตร

นอกจากนี้แล้วจากผลการวิจัยของวิจิตรา บุญบา (2534 : บทคัดย่อ) พบว่า ด้านการจัดปัจจัยและสภาพต่างๆเพื่อการใช้หลักสูตรในโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจความพร้อมของครูและจัดส่งครูไปอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร

สรุปได้ว่า ปัจจัยเกี่ยวกับครู ได้แก่ เจตคติที่ดีต่อหลักสูตรสถานศึกษา ความรู้ความ

เข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา สามารถเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครอง

ผู้ที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อผู้เรียนในชีวิตประจำวันคือ พ่อแม่หรือผู้ปกครอง และพ่อแม่หรือผู้ปกครองนั้นถือได้ว่าเป็นทั้งครูคนแรกและครูคนสุดท้ายของผู้เรียนและเป็นผู้ที่เข้าใจผู้เรียนมากที่สุด จากการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บิดามารดาหรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจนทำให้ได้รับการศึกษาต่อ นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว ผู้ปกครองจึงต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่อยู่ในความดูแล ต้องเอาใจใส่ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ ดังคำกล่าวของนักวิชาการดังนี้

กรมวิชาการ (2533 ค : 10) ได้เสนอบทบาทของผู้ปกครองในการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ไว้ดังนี้คือ

- 1) ไม่เร่งรัดให้โรงเรียนสอนหนังสือในระดับเด็กเล็กและอนุบาล แต่ให้โรงเรียนฝึกเด็กให้ทำงานร่วมกัน เล่นและทำงานให้เกิดความพร้อมด้านต่าง ๆ
- 2) สนับสนุนช่วยเหลือในการจัดอุปกรณ์วัสดุให้แก่โรงเรียนเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของนักเรียน
- 3) แสดงความสนใจในการเรียนของเด็กด้วยการซักถามผลการเรียน ช่วยเสนอแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติมให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานต่าง ๆ เอง
- 4) สนทนากับครูเพื่อร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน
- 5) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการทำงานและการอยู่ร่วมในสังคม ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่เป็นพลเมืองดีและการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 146-147) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการใช้หลักสูตรไว้ 4 ประการ ได้แก่

- 1) ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในการจัดหาจัดวัสดุอุปกรณ์และสื่อประกอบการเรียนการสอนต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอนของครูและนักเรียน
- 2) ช่วยประชาสัมพันธ์สนับสนุนและเผยแพร่ความรู้เรื่องหลักสูตรแก่บุคคลที่ยังไม่เข้าใจ

3) แสดงความสนใจในการเรียนของผู้เรียนด้วยการซักถามผลการเรียนและช่วยเสนอแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม

4) ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเมื่อโรงเรียนขอความร่วมมือมา เช่น เป็นวิทยากรพิเศษให้กับโรงเรียนหรือให้การสนับสนุนในด้านสถานประกอบการ เป็นต้น

ธีระนันท์ อนวัช (2539 : 102-103) ได้กล่าวว่า การสนับสนุนของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง หรือบรรยากาศในบ้านมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จหรือความพร้อมในการเล่าเรียนของนักเรียน กล่าวได้ว่า บรรยากาศภายในบ้านกับการสนับสนุนของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง หรือเรียกรวมว่า เคหศึกษา มีส่วนช่วยนักเรียนในการเรียนอย่างดี เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดและได้เสนอแนะวิธีการสร้างเคหศึกษาที่เกิดผลดีต่อการเรียนของนักเรียนดังนี้

1) ช่วยจัดด้านเวลาและสถานที่ บิดามารดา หรือผู้ปกครอง ควรช่วยกัน กำหนดเวลาให้นักเรียนในเรื่องการเรียนรู้ หรือทบทวนบทเรียนที่บ้าน แม้ว่าบางทีนักเรียนยังไม่ได้ทำการบ้านก็ควรมีเวลาประจำสำหรับการอ่าน ทั้งในเนื้อหาวิชาโดยตรงและจากหนังสืออื่น ๆ ในเรื่องของการบ้านผู้ปกครองต้องให้นักเรียนทำการบ้านด้วยตนเอง อย่าทำให้นักเรียนโดยเด็ดขาด แต่ควรเปิดโอกาสให้ถามได้ แล้วตรวจการบ้านให้เมื่อนักเรียนทำผิด นั่นคือบทบาทของผู้ปกครอง โดยการชี้แนะและเป็นกำลังใจให้เท่านั้น

2) ช่วยสอนทักษะพื้นฐานให้นักเรียน เช่น การซื้อของเล่นประเภทฝึกทักษะทางภาษา และการคิดคำนวณ บิดามารดาหรือผู้ปกครองช่วยสอนคำศัพท์หรือดูแลการอ่านหนังสือนอกเวลาของนักเรียน แล้วแจ้งแก่ครูประจำชั้นว่านักเรียนอ่านจบแล้วในลักษณะใดมีการเอาใจใส่หรือชอบเรื่องที่อ่านหรือไม่

3) สืบตรวจการสอนทางโรงเรียน ในช่วงแรก ๆ ของการจัดการศึกษา แผนใหม่ ผู้ปกครองหลายคนเห็นว่า ถ้าตนสอนนักเรียนจะทำให้เด็กเรียนสับสน แต่ปัจจุบันนี้ความคิดนี้เปลี่ยนไป ทางโรงเรียนได้นั้นความร่วมมือของผู้ปกครอง จึงจะช่วยให้ดียิ่งขึ้นสำหรับนักเรียนแต่ละคน ผู้ปกครองควรจะสอบถามถึงการเรียนการสอนทางโรงเรียนเพื่อทราบว่านักเรียนควรจะเรียนรู้อะไรบ้าง

4) ส่งเสริมการเรียนของนักเรียนอยู่เสมอ ผู้ปกครองไม่เพียงแต่คอยตักเตือนให้นักเรียนอ่านทบทวนบทเรียนเท่านั้น แต่ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีอุปนิสัยใฝ่เรียนรู้โดยวิธีต่าง ๆ ด้วย

เอกรินทร์ สิมหาศาล (2546 :177) กล่าวว่า บทบาท/หน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544

1) กำหนดแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับครูและผู้เรียน

- 2) มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตรและกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา
 - 3) ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
 - 4) จัดบรรยากาศภายในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
 - 5) อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน
 - 6) สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
 - 7) ร่วมมือกับครูและผู้เกี่ยวข้อง ประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน
 - 8) ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คุณธรรมเป็นแบบอย่างที่ดีนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
 - 9) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
 - 10) จัดให้บุตร ธิดา หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแล ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
- สรุปได้ว่า การสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้ปกครอง หมายถึง บทบาทของ ผู้ปกครองในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน การให้คำปรึกษา การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์การเรียน และการให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การใช้หลักสูตรสถานศึกษา ต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากผู้ปกครองของผู้เรียน ผู้ปกครองควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการสนับสนุน ส่งเสริมและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทุก ๆ ด้าน
- ดังนั้นปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครอง จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน

การใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ สนับสนุนการใช้หลักสูตร ไม่ว่าจะเป็น ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตร ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ปัจจัยเกี่ยวกับครู ปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครอง ดังกล่าวในข้างต้น และปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือ ปัจจัยเกี่ยวโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อมในโรงเรียน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และระบบสารสนเทศ ดังจะกล่าวในรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน

การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยความพึงพอใจ อีกทั้งทำให้บุคลากรในโรงเรียนรู้สึกพอใจ ภูมิใจ รู้สึกในความเป็นเจ้าของ การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนนั้น ธเนศ จำเกิด (2533: 7-9) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ เป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นวัตถุ เช่น บริเวณโรงเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องวัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่าง ๆ สิ่งซึ่งวัดถึงลักษณะสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ดีได้แก่ ความชุ่มชื้นถูกสุขลักษณะ ร่มรื่น สวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ ฯลฯ

2) สภาพแวดล้อมด้านวิชาการ เป็นการจัดบรรยากาศการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียน ตลอดจนการจัดบริการเพื่อส่งเสริมด้านวิชาการ ที่จะทำให้นักเรียนได้รับความรู้ประสบการณ์ให้มากที่สุด ภายใต้บรรยากาศที่มีชีวิตชีวาแจ่มใส นำเรียนรู้ มีบรรยากาศทางวิชาการ

3) สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร เป็นสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดำเนินงานบริหารงานภายในโรงเรียนให้การปฏิบัติงานสำเร็จด้วยความร่วมมือร่วมใจของบุคลากร ซึ่งสังเกตได้จากการดำเนินงานอย่างมีระบบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของบุคลากรในโรงเรียน มีความรักใคร่สมัคสมานสามัคคีกัน

สภาพแวดล้อมในโรงเรียนนับว่ามีความสำคัญยิ่ง ดังที่กรมวิชาการ (2533 ก : 89) ได้กล่าวว่า สภาพแวดล้อมในห้องเรียนเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีผลต่อการเรียนการสอนของครู สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยจะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีผลดี ดังนั้นวิจัยของ ชลันดา อินทร์เจริญ (2538: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการใช้หลักสูตร ประถมศึกษา พ.ศ. 2521(ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ช่วยให้หลักสูตรประถมศึกษาประสบผลสำเร็จ

ดังนั้น สภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปภายในโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุสิ่งก่อสร้าง เช่น อาคารเรียน อาคารประกอบต่าง ๆ สนาม เป็นต้น สิ่งแวดล้อมด้านวิชาการ เช่น บรรยากาศการเรียนการสอน บรรยากาศทางวิชาการ เป็นต้น และสิ่งแวดล้อมทางการบริหาร เช่น ความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานของบุคลากร เป็นต้น

4.2 วัตถุประสงค์

วัสดุอุปกรณ์เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญประการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน และการถ่ายทอดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน หากโรงเรียนมีความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ แล้วจะทำให้ กิจกรรมการเรียนการสอนของครูและนักเรียนยิ่งเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังที่ วิชัย คิสรระ (2535 : 103) กล่าวว่า การนำเอาวัสดุอุปกรณ์มาช่วยในการเรียนการสอนนับวันจะมีมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้เพราะสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวจะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงประสบการณ์ จากรูปธรรมไปสู่นามธรรมหรือจากนามธรรมไปสู่รูปธรรมได้โดยง่าย นอกจากจะทำให้ผู้เรียน เชื่อมโยงประสบการณ์แล้ว สื่อการเรียนการสอนยังเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกต่อการเรียน การสอนในหลาย ๆ ด้าน เช่น ทำให้บทเรียนน่าสนใจ นักเรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน ช่วยทุ่นเวลา ในการสอน ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้น นักเรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดได้ง่ายขึ้น ช่าง บั้วศรี (2542: 315) กล่าวว่า วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ในปัจจุบันสิ่งดังกล่าวนี้มีความ สำคัญและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้สอนมาก โรงเรียนที่มีแต่ชอล์กและกระดานดำย่อมทำให้ การเรียนการสอนถูกจำกัดไปในตัว แต่ถ้ามีอุปกรณ์เพิ่มขึ้น มีสื่อการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น การสอน และการจัดประสบการณ์ให้แก่ ผู้เรียนย่อมทำได้หลายรูปแบบ และ ฉวีวรรณ ศรีชัยรัตน์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใน โรง เรียนร่วมพัฒนาหลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษา ผลการวิจัยพบว่า วัสดุอุปกรณ์เป็นปัจจัยที่สามารถ บ่งชี้ความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ดังนั้นวัสดุอุปกรณ์นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนและส่งเสริม การจัดการเรียนการสอนให้เกิดผลสำเร็จ วัสดุอุปกรณ์เป็นเครื่องมือของครูผู้สอนที่จะช่วยให้ ผู้เรียนเกิดทักษะและประสบการณ์ และประสบผลสำเร็จในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น

4.3 งบประมาณ

คำว่า งบประมาณ จากคำภาษาฝรั่งเศสโบราณว่า Bougette ในภาษาอังกฤษงบ ปรมาณเป็นแผนงานที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร โดยกำหนดช่วงเวลาในอนาคตโดย จัดสรรเงินให้หมวดวิชาและงานต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในโครงการต่าง ๆ

พนัส หันนาคินทร์ (2524 : 331-333) กล่าวว่า งานงบประมาณหรือการเงิน โรง เรียนจัดแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ รายรับ และรายจ่าย รายรับของโรงเรียนแบ่งเป็น 2 หมวด คือ หมวด ที่ 1 รายได้จากงบประมาณแผ่นดิน เป็นเงินที่รัฐบาลจัดสรรให้หน่วยงานเพื่อใช้ระหว่างปีงบประมาณหรือเป็นเงินที่รัฐอนุญาตให้ก่อนหน้าผู้กผันตามลักษณะและประเภทของงาน หมวดที่ 2 ราย ใ้ได้จากเงินนอกงบประมาณได้แก่ เงินที่มีผู้มีจิตศรัทธาให้บำรุงหรืออุดหนุนโดยไม่มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอน เงินที่ได้จากการรับจ้าง เงินที่ได้จากการแสดงหรือกิจกรรมต่างๆ เงินที่เรียกเก็บ โดยมีบริการให้เป็นค่าตอบแทน เงินค่าสมัครเข้าเรียน เงินที่ได้รับจากบุคคลภายนอกเนื่องจาก

บุคคลนั้นได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพย์สินของสถานศึกษา เงินค่าบำรุงประจำปีของลูกเสือและยุวกาชาด และเงินโครงการอาหารกลางวัน ในการจัดทำงบประมาณประจำปีของผู้บริหารจะต้องมีความสัมพันธ์กับการวางแผนงานโครงการของโรงเรียนอย่างใกล้ชิด แผนงานของของการเรียนจะดำเนินไปได้ต้องได้รับปัจจัยด้านงบประมาณเป็นเครื่องสนับสนุน

รสริน เลปวิทย์ (2539 : ๗) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 9 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านงบประมาณส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า งบประมาณเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการนำหลักสูตรไปใช้ เนื่องจากการนำหลักสูตรไปใช้ต้องอาศัยทรัพยากรเงินในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์การเรียน และการผลิตสื่อการเรียน รวมทั้งการจัดซื้อจัดจ้างในโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียนที่สนับสนุนการเรียนการสอนตามเป้าประสงค์ของหลักสูตรนั่นเอง

4.4 ระบบสารสนเทศ

4.4.1 ความหมายของสารสนเทศ

ครรชิต มาลัยวงศ์ (2535: 12) ได้ให้ความหมายของคำว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลที่ได้รับการประมวลผลให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมายต่อผู้รับ และมีทั้งคุณค่าอันแท้จริงหรือที่คาดการณ์ว่าจะมีค่าสำหรับการดำเนินงานหรือการตัดสินใจในปัจจุบันหรืออนาคต
สุชาติ กิระนันท์ (2541 : 5) กล่าวว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลที่ประมวลได้จากข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้น ๆ จนได้ข้อสรุปเป็นข้อความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

โดยสรุปแล้ว สารสนเทศ หมายถึง ความรู้หรือข้อมูลและข้อเท็จจริงต่างๆ ที่ได้รับการประมวลผลแล้ว และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

4.4.2 ระบบสารสนเทศในสถานศึกษา

การจัดระบบข้อมูลข่าวสารในโรงเรียน ช่วยให้บุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอน

สำนักงานเลขาธิการสภา (2537: 22) ได้กล่าวถึงมาตรฐานในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารในการพัฒนาว่าหมายถึง การสังเกต ค้นหา จัดจำและรวบรวมข้อมูลข่าวสารตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง พัฒนางานและสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยกำหนดระดับคุณภาพไว้ 3 ระดับ คือ

- 1) สามารถแสวงหาข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและนำมาใช้

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศโดยจัดหาข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน

2) รวบรวมข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเทคโนโลยี เทคนิค วิธีการ นวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนและวิชาชีพครู แล้ววิเคราะห์ข้อมูลนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3) สามารถจัดระบบข้อมูลข่าวสารนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีการจัดระบบข้อมูลข่าวสาร การบริการข้อมูลข่าวสารและนำข้อมูลข่าวสารไปพัฒนาอย่างเป็นระบบ

กิดานันท์ มลิทอง (2543 : 262) กล่าวถึงเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีบทบาทสำคัญทางการศึกษาในปัจจุบันและมีแนวโน้มจะแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในอนาคตไว้ดังนี้

- 1) การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน
- 2) สื่อประสม
- 3) การประชุมทางไกลโดยวิดีโอทัศน์
- 4) ห้องสมุดอิเล็กทรอนิกส์
- 5) ระบบสารสนเทศ
- 6) ระบบฐานข้อมูล
- 7) ระบบข่ายงาน

ดังนั้น ระบบสารสนเทศ คือ ขบวนการประมวลผลข่าวสารที่มีอยู่ ให้อยู่ในรูปของข่าวสารที่เป็นประโยชน์สูงสุด เพื่อเป็นข้อสรุปที่ใช้สนับสนุนการบริการและการตัดสินใจ ระบบสารสนเทศในสถานศึกษา จึงเป็นระบบที่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติการเกี่ยวกับข้อมูลดังนี้คือ 1) รวบรวมข้อมูลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ที่จำเป็นต่อสถานศึกษา 2) จัดทำเกี่ยวกับข้อมูลสถานศึกษาเพื่อให้เป็นสารสนเทศที่พร้อมจะใช้ประโยชน์ได้ 3) จัดให้มีระบบการจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ เพื่อสะดวกต่อการค้นหาและนำไปใช้ 4) มีการปรับปรุงข้อมูลอยู่เสมอ เพื่อให้อยู่ในสภาพที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน และนอกจากนี้จากผลการวิจัยของ อัญชลี ปานแจ่ม (2541: บทคัดย่อ) พบว่า ระบบสารสนเทศ ส่งผลต่อการใช้หลักสูตร

กล่าวโดยสรุปแล้ว ปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ และระบบสารสนเทศ เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่สนับสนุนต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพได้

การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร เพราะหลักสูตรจะดีและมีคุณค่าเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับ การนำเอาหลักสูตรนั้นไปปฏิบัติในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา

1. ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้

คำว่า “การนำหลักสูตรไปใช้” ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Curriculum Implementation” นั้น มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กิง (King, 1992 : 269) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้มีความหมายสามประการ คือ ประการแรก เป็นขั้นตอนอยู่ระหว่างการวางแผนกับการประเมินผลในวงจรหลักสูตร (Curriculum Cycle) ประการที่สอง เป็นขั้นตอนอยู่ระหว่างการออกแบบหลักสูตรกับหลักสูตรฉบับจริง ประการที่สาม เป็นขั้นตอนหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาระหว่างการเลือกใช้หลักสูตรกับการนำหลักสูตรที่เลือกไปใช้จริง

โซเวลล์ (Sowell, 1996 : 369) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการเตรียมการที่จะนำเทคนิคต่าง ๆ ไปใช้ในห้องเรียนระหว่างพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ โบแชมป์ (Beauchamp, 1981 : 132) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำหลักสูตรไปปฏิบัติหรือเป็นการนำหลักสูตรที่วางไว้แล้วไปสู่การสอน และ ฟูลแลนและพอมเฟรท (Fullan and Pomfret, 1991 : 336) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นนวัตกรรมชนิดหนึ่ง ดังนั้นการนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำเอาหลักสูตรไปปฏิบัติหรือไปสอนจริง

สจ๊ต อูทรานันท์ (2532 : 42) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ คือ เป็นขั้นตอนของการนำเอาหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน ได้แก่ การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

กระทรวงศึกษาธิการ (2533, 142-149) ได้ชี้แจงถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า มีสามขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรก การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ได้แก่ การตีความหมายหลักสูตร ว่ามีความหมายอย่างไร จะสอนใคร ระดับไหน อย่างไร และให้เกิดอะไรขึ้นในตัวผู้เรียนโดยทั่วไปจะทำการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนในรูปแบบของการประมวลการสอน โครงการสอน แผนการสอน และบันทึกการสอน ขั้นที่สอง การจัดสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จะเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน ขั้นที่สาม การสอนของครู ขั้นนี้ถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นขั้นที่ครูจะนำเอาจุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหาสาระวิธีการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ไปสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน

อำภา บุญช่วย (2537: 20) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง กระบวนการ

จัดกิจกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
 เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2539 : 65) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้มีความหมาย
 ครอบคลุมสองประการ ประการแรก กระบวนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ (Curriculum
 Implementation Process) เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ในสถานการณ์จริง ไม่ว่าหลักสูตรนั้นจะเป็น
 หลักสูตรใหม่หรือเก่าก็ตาม ประการที่สอง ผลผลิตของการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ(Curriculum
 Implementation Product) เป็นผลที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ สำหรับการนำหลักสูตรเป็น
 การนำเอาเอกสารหลักสูตรไปใช้ในการสอนของครู การนำหลักสูตรสามารถแยกความแตกต่าง
 ออกเป็นสองขั้ว ขั้วหนึ่งคือ ทำเหมือนของจริง เป็นการนำสิ่งที่ปรากฏในเอกสารหลักสูตรได้มาก
 เท่าไร การนำหลักสูตรไปปฏิบัติก็ยิ่งสมบูรณ์มากขึ้นเท่านั้น อีกขั้วหนึ่งคือ การดัดแปลง ถือว่าครูผู้
 ใช้หลักสูตรมิได้ถูกคาดหวังว่าจะทำทุกอย่างตามที่เขียนไว้ในเอกสารหลักสูตรแต่หวังว่าจะดัด
 แปลงให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริงในชั้นเรียน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545 : 8) ให้ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ ว่า
 หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้บริหารและครูนำไปปฏิบัติให้เกิดผลแก่ผู้เรียน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 221) กล่าวสรุปว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การดำเนินงาน
 และกิจกรรมต่าง ๆ ในอันที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนินไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้า
 หมาย นับแต่การเตรียมบุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม และการจัดการเรียน
 การสอนในโรงเรียน

จากความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้ ตามที่นักการศึกษาได้ให้ไว้ข้างต้น พอสรุป
 ได้ว่า การนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำขึ้น
 ไปสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัด
 กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้

2. ขอบข่ายการนำหลักสูตรไปใช้

สัจด์ อุทรานันท์ (2532: 263-271) และ สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 230-234) ได้กล่าวถึงงานที่
 มีความเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้จะมีงานหลักอยู่ 3 ลักษณะสรุปได้ดังนี้คือ

- 1) งานบริหารและบริการหลักสูตร ในส่วนของการบริหารหลักสูตรส่วนกลางซึ่ง
 เป็นหน่วยงานของคณะพัฒนาหลักสูตรจะมีความเกี่ยวข้องกับการเตรียมบุคลากรเพื่อใช้หลักสูตร
 และการบริหารและบริการหลักสูตร ส่วนในระดับท้องถิ่นซึ่งได้แก่โรงเรียนก็จะเกี่ยวข้องกับการ
 จัดบุคลากรเข้าสอนตามความถนัดและความเหมาะสมและการบริการแหล่งวิชาการในโรงเรียน
- 2) งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงก็คือ

หน่วยงานผู้ใช้หลักสูตรซึ่งได้แก่ โรงเรียนหรือสถานศึกษานั้นเอง งานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรจะประกอบด้วย การปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอน และการวัดผลและประเมินผลตามหลักสูตร

3) งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร จะเป็นงานที่จะต้องรับผิดชอบทั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรและหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตร ในระดับหน่วยงานพัฒนาหลักสูตรนั้นจำเป็นต้องดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร ตลอดจนจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการใช้หลักสูตร ส่วนในระดับผู้ใช้นั้นก็ได้แก่ การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรภายในโรงเรียน และการบำรุงขวัญเพื่อให้กำลังใจแก่ผู้ใช้หลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 147) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการนำหลักสูตรที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติโดยให้บังเกิดผลสูงสุดแก่ตัวนักเรียน มีงานหลักที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร 2 งาน ดังนี้

1) งานบริหารหลักสูตร เป็นการบริหารและดำเนินงานเกี่ยวกับหลักสูตรเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ผู้บริหารจะเป็นแกนนำโดยมีผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ หัวหน้าหมวดวิชา ครูวิชาการ โรงเรียน ครูผู้สอนและหน่วยงานอื่นๆที่เสริมการบริหารหลักสูตร เช่น กรรมการบริหารโรงเรียน กรรมการบริหารวิชาการ เป็นต้น มีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

1.1) การศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรต่างๆ

1.2) การเตรียมบุคลากรในโรงเรียน

1.3) การจัดครูเข้าสอน

1.4) การจัดตารางสอน

1.5) การจัดแผนการสอน

1.6) การจัดบริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

1.7) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆแก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น อาคารสถานที่ งบประมาณ การบริการห้องสมุด เป็นต้น

1.8) การนิเทศติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

1.9) การประชาสัมพันธ์หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและชุมชน

2) งานสอน เป็นการนำหลักสูตรที่วางแผนไว้ไปสู่การสอนซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของครูผู้สอนที่จะให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตร มีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

2.1) การทำความเข้าใจในหลักสูตรแม่บทและปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

- 2.2) การวางแผนการสอน
- 2.3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมการเสริมหลักสูตร
- 2.4) การพัฒนาและใช้สื่อการเรียนการสอน
- 2.5) การจัดสอนซ่อมเสริม
- 2.6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545 : 8-9) ได้กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ว่า ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 3 ประการ คือ

1) การแปลงหลักสูตรสู่การสอน ได้แก่ การจัดทำเอกสารหลักสูตรวัสดุและอุปกรณ์การสอนที่ต้องการใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ตัวอย่างเอกสารหลักสูตรเช่น แผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน แบบฝึกเสริมทักษะ หนังสืออ่านประกอบ เป็นต้น

2) การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น วัสดุหลักสูตร เอกสารหลักสูตร การจัดอบรมบุคลากรทั้งผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ รวมทั้งการเตรียมอาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุดให้พร้อมที่จะรองรับกิจกรรมการเรียนรู้อตามทีหลักสูตรกำหนดไว้

3) การสอน เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้และรายละเอียดของเนื้อหาวิชา จุดหมายปลายทางของกระบวนการสอนคือ ทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การสอนถือว่าเป็นหัวใจและเป็นกิจกรรมสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้ หากไม่มีการสอนหลักสูตรแม้จะกำหนดไว้อย่างดีเลิศเพียงใด ก็ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่มุ่งหวังได้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545 : 22-27) ยังได้กล่าวถึงวิธีการสอน ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centered Method) และการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Centered Method) ดังนี้คือ

1) การสอนที่ยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Centered Method) การสอนแบบนี้ผู้สอนจะมีบทบาทมากในห้องเรียนจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมในการเรียนรู้เป็นส่วนใหญ่ ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมภายใต้การชี้นำของผู้สอน ตัวอย่างของวิธีการสอนมีดังนี้

1.1) การสอนแบบบรรยาย เป็นวิธีการที่ผู้สอนพูด อธิบาย สรุป เนื้อหาวิชาให้แก่ผู้เรียน เป็นวิธีที่ดีเมื่อผู้สอนต้องการให้เนื้อหาจำนวนมากแก่ผู้เรียนกลุ่มใหญ่ ในเวลาจำกัด ผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาและกว้างขวาง แต่ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นน้อย การสื่อสาร

จะเป็นลักษณะทางเดียวจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียน ผู้เรียนจะฟังและจดคำบรรยาย ถ้าผู้สอน ไม่มีทักษะในการพูด กระตุ้นผู้เรียนจะเกิดความเบื่อหน่าย หหมดความสนใจได้ง่าย ควรนำวิธีการสอนแบบบรรยายไปร่วมกับวิธีการสอนแบบอื่นจะทำให้เกิดการเรียนรู้ดียิ่งขึ้น

1.2) การสอนแบบสาธิต เป็นวิธีการทำให้ผู้เรียนเป็นตัวอย่างโดยครูหรือผู้สอนหรือบุคคลใดที่มีความรู้ในเรื่องนั้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้มีความเข้าใจ ในเนื้อหาวิชานั้นๆ การสาธิตเป็นการแสดงวิธีการปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ การเตรียม การดำเนินการ และการติดตามกิจกรรม ซึ่งผู้ให้การสาธิตจะต้องเลือกกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เตรียมอุปกรณ์เครื่องมือในการสาธิตไว้ให้พร้อม ดำเนินการสาธิตตามลำดับขั้นตอน และอาจถามคำถามในขณะที่สาธิต หรือหลังจากการสาธิตแล้วเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

2.) การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

การสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมในการเรียนเป็นส่วนใหญ่ อาจเป็นการเรียนรู้รายบุคคลหรือเป็นกลุ่ม ซึ่งผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน หรือผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ตัวอย่างวิธีการสอนแบบนี้

2.1) การสอนแบบอภิปราย เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกความสามารถในการพูดและการฟังในการตั้งคำถามและคำตอบ การแสดงความคิดเห็นของผู้เรียนร่วมกันในการแก้ไขปัญหา การสอนแบบอภิปรายมีหลายแบบ เช่น การอภิปรายทั้งชั้น การอภิปรายแบบโต้วาที การอภิปรายกลุ่มย่อย เป็นต้น การอภิปรายเป็นการสนทนาของผู้เรียนอย่างมีจุดมุ่งหมายและทุกคนควรมีส่วนร่วมในการอภิปราย ผู้สอนควรให้ผู้เรียนทุกคนมีการศึกษา ค้นคว้า เกี่ยวกับเรื่องที่จะมาอภิปรายล่วงหน้า ผู้สอนควรเป็นวิทยากรประจำกลุ่ม เพื่อช่วยให้ความกระจ่างในข้อสงสัย หรือคอยดูแลไม่ให้เกิดการอภิปรายออกนอกเรื่อง การใช้วิธีการสอนแบบอภิปราย ควรใช้สรุปกิจกรรมหลังการศึกษานอกสถานที่ หรือหลังจากศึกษาค้นคว้างานที่กำหนดหรือการวิเคราะห์ความคิดเห็นด้านต่างๆ หลังจากการอภิปรายสิ้นสุดต้องมีการสรุปประเด็นและเนื้อหาสาระของการอภิปราย อาจจะเป็นการสรุประหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน หรือผู้สอนกับผู้เรียนช่วยกันสรุปเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการอภิปรายไปประยุกต์ใช้

2.2) การสอนแบบโครงการ เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมความเป็นจริงของผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์จากการทำกิจกรรมนั้น โครงการจึงเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนวางแผนและลงมือปฏิบัติจริงเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนทำเป็นรายบุคคลหรือกลุ่ม และช่วยแนะนำการเลือกโครงการที่ผู้เรียนจะดำเนินการ โดยคำนึงถึงวัสดุ เวลา ค่าใช้จ่าย และผลที่จะได้รับ หลังจากผู้เรียนได้โครงการที่เหมาะสมแล้ว

จะวางแผน รวมทั้งดำเนินกิจกรรมไปจนได้ผลแล้วผู้สอนและผู้เรียนควรร่วมกันประเมินผลงานว่าประสบความสำเร็จตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายของโครงการไว้

2.3) การสอนแบบปฏิบัติการณ์ เป็นการสอนที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยการทดลองเพื่อพิสูจน์หลักการ แนวคิดที่ผู้อื่นค้นพบไว้แล้ว ซึ่งผู้สอนควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดโดยผู้สอนต้องวางแผน กำหนดให้ผู้เรียนได้ทดลองตามลำดับขั้น จัดเตรียมวัสดุและเครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ให้อยู่ในสภาพที่ดี และผู้สอนควรทดลองใช้เครื่องมือก่อน หลังจากนั้นแจ้งจุดประสงค์การทดลอง ขั้นตอนในการทดลอง แนะนำการใช้เครื่องมือ ให้ผู้เรียนศึกษาคู่มือปฏิบัติการก่อนการลงมือทดลอง และเป็นผู้ดำเนินการทดลอง รวบรวมข้อมูลสรุปผลการทดลอง การสอบแบบนี้ต้องมีห้องทดลองหรือห้องปฏิบัติการขนาดใหญ่สำหรับผู้เรียน

2.4) การสอนโดยใช้บทบาทสมมติ การสอนแบบนี้ผู้เรียนจะแสดงบทบาทของผู้ที่เขาเป็นในสถานการณ์ที่กำหนดขึ้น ซึ่งผู้สอนต้องเตรียมสถานการณ์และบทบาทสมมติให้เหมาะสมกับระดับผู้เรียนมีเนื้อหาหรือสถานการณ์ใกล้เคียงกับความเป็นจริง และเนื้อหาควรเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขรวมทั้งการเตรียมผู้สังเกตการณ์ ให้เป็นผู้บันทึกพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หลังจากการแสดงจบแล้ว เพื่อการแสดงบทบาทนั้นให้ข้อมูลเพียงพอแล้ว กลุ่มผู้เรียนจะนำมาวิเคราะห์และอภิปรายผลการแสดง จนเกิดการเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนแนวความคิด ประสพการณ์ซึ่งกันและกันของผู้เรียน และผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงจนผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างละเอียดชัดเจนขึ้น

2.5) การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง เป็นการสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการตัดสินใจแก้ปัญหาและปฏิบัติจากสถานการณ์ที่เหมือนสภาพแวดล้อมจริงหรือใกล้เคียงมากที่สุดซึ่งผู้สอนสร้างสถานการณ์ขึ้นในห้องเรียน ผู้เรียนถูกฝึกให้เผชิญหน้ากับเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ จะมองเห็นปัญหาและหาแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผล สถานการณ์จำลองจะสร้างแรงจูงใจแก่ผู้เรียน โดยเฉพาะผู้เรียนที่เรียนช้าผู้สอนต้องกำหนดบทบาทให้ผู้เรียนในสถานการณ์จำลองนั้น หลังจากสถานการณ์จำลองดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายกับผู้สอนว่าการตัดสินใจแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลองทั้งข้อดี ข้อเสีย และเหตุผลที่ดีในการตัดสินใจแก้ปัญหาที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลองนั้น

2.6) การสอนโดยให้ไปศึกษานอกสถานที่ เป็นการสอนที่นำผู้เรียนไปศึกษาสถานที่ต่างๆนอกห้องเรียน ซึ่งอยู่ภายในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน จุดมุ่งหมายนอกสถานที่เป็นการให้ประสบการณ์ตรงต่อผู้เรียนเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียน ผู้สอนต้องใช้เวลามากในการวางแผนประสานงานกับบุคคลต่างๆในสถานที่ที่ผู้เรียนจะไปศึกษา และคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับ ต้องคุ้มค้ำกับเวลาและค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการศึกษานอกสถานที่ รวมทั้งความปลอดภัยของผู้เรียน และ

หลังจากเดินทางกลับมาแล้ว ต้องมีกิจกรรมให้ผู้เรียนทำ เช่น การอภิปรายการรายงานผลหน้าชั้นเรียน การเขียนรายงาน เป็นต้น ซึ่งผู้สอนต้องให้ผู้เรียนรับผิดชอบในกิจกรรมที่ต้องทำในการไปศึกษานอกสถานที่

2.7) การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยแต่ละศูนย์มีชุดการสอนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มหมุนเวียนทำกิจกรรมจนครบทุกศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้แต่ละศูนย์จะมีชุดการสอนประกอบด้วย คู่มือหรือใบงาน แบบฝึกปฏิบัติสำหรับผู้เรียน สื่อสำหรับศูนย์กิจกรรม แบบทดสอบเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่สอนผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหรือผู้อำนวยการควบคุมเตรียมชุดการเรียนของแต่ละศูนย์การเรียนรู้ การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ เริ่มต้นจากการทดสอบก่อนเรียน และผู้สอนจะแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มๆ ละ 4-5 คน ให้ทุกกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมทุกศูนย์ประมาณ 4-5 ศูนย์ ตามเนื้อหาวิชาที่แบ่งเป็นชุดการสอนแต่ละศูนย์จนครบแล้ว ผู้สอนและผู้เรียนสรุปเนื้อหาบทเรียน หลังจากนั้นให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อนำผลไปเปรียบเทียบการทำทดสอบก่อนเรียน ทำให้ผู้เรียนรู้ถึงความก้าวหน้าของตนเอง วิธีสอนแบบนี้ทำให้ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองและมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างมาก

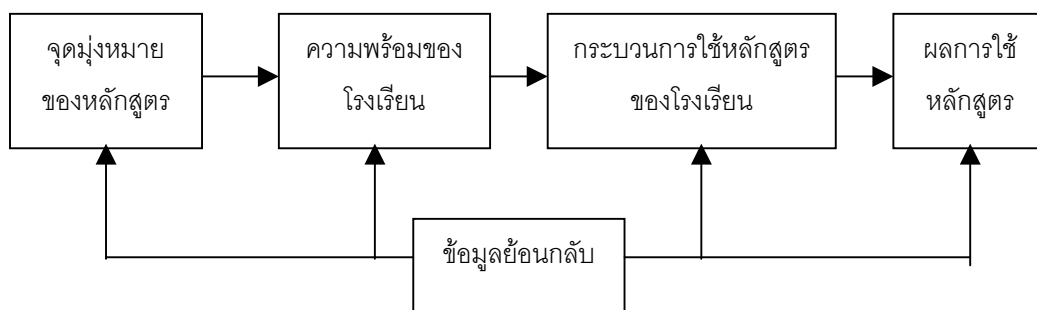
จากขอบข่ายการใช้หลักสูตรสามารถสรุปได้ว่า การใช้หลักสูตรประกอบด้วยงานที่สำคัญ คือ 1) งานบริหารและบริการหลักสูตร ซึ่งถือว่าเป็นงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้บริหารหรือบุคลากรที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนั้น 2) งานการสอน ซึ่งเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน 3) งานสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร อันได้แก่ การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการใช้หลักสูตร เป็นต้น

3. ระบบการใช้หลักสูตร

ระบบการใช้หลักสูตรหรือขั้นตอนในการใช้หลักสูตรนี้ ได้มีผู้แสดงความคิดเห็นไว้หลายท่าน ทั้งนี้เพราะเป็นหัวใจของการใช้หลักสูตรให้ได้ผลตามเป้าประสงค์ของหลักสูตรที่ตั้งไว้ที่สำคัญที่ควรกล่าวถึงดังนี้คือ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537: 198-199) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริง มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้ คือ กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้จริงเป็นเรื่องยุ่งยากและมีความซับซ้อน จึงควรศึกษาระบบของการใช้หลักสูตรดัง ภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 ระบบของการใช้หลักสูตร

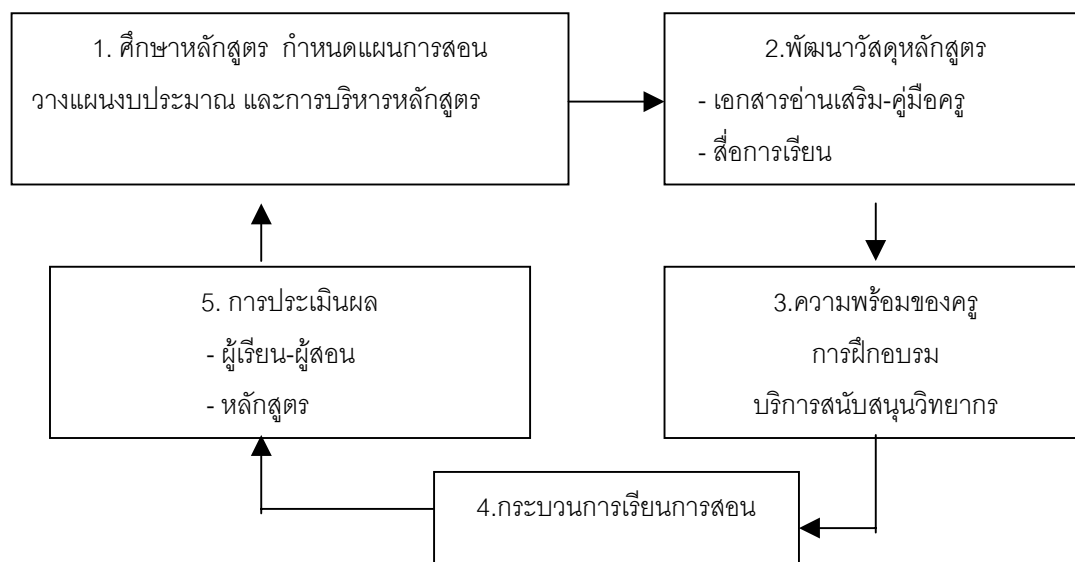
ทีมา ; วิชัย วงษ์ใหญ่ , 2537 : 198

การวางแผนการปฏิบัติงานมีความชัดเจน จุดมุ่งหมายได้ชี้แจงให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถปฏิบัติได้จริงมากน้อยเพียงใด การศึกษาข้อมูลอื่น ๆ ได้กระทำอย่างกว้างขวางและครอบคลุมเสนอทางเลือกที่เป็นไปได้ แก่ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้ สามารถดำเนินการได้จริง

ความพร้อมของสถานศึกษาด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความพร้อมในการสอนของครู สถานที่มีความเหมาะสม ความพร้อมของผู้เรียน งบประมาณสนับสนุน ระบบการบริหาร ลักษณะของหน่วยปฏิบัติงาน ระยะเวลาที่นำหลักสูตรใหม่มาใช้มีความเหมาะสมเพียงใด บรรยากาศของโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้บริหาร ซึ่งจะเป็ปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ความรู้เชิงประเมินค่าของครูต่อหลักสูตร บริการสนับสนุนด้านอื่นของการใช้หลักสูตร สภาพแวดล้อมของโรงเรียนและชุมชนที่เอื้อต่อการใช้หลักสูตรได้มากน้อยเพียงไร

การดำเนินการใช้หลักสูตรใหม่ ต้องไม่ลืมว่าระบบหลักสูตรจะต้องไม่ไปขัดแย้งกับระบบการบริหารของโรงเรียนมากเกินไป จนเป็นผลทำให้เกิดการไม่ยอมรับของผู้บริหารและครู นอกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมแล้ว สภาพแวดล้อมของหน่วยงานระดับสูงขึ้นไป ความจริงใจและจริงจังในการที่สนับสนุน การใช้หลักสูตรใหม่มากน้อยแค่ไหน ซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้จะต้องศึกษาข้อมูลที่ถูกต้องและกระทำทั้งในแนวกว้างและลึกเพื่อสิ่งที่มากำหนดเกี่ยวกับการติดตามและการประเมินการใช้หลักสูตรจะเป็นไปตามคาดหวังของหลักสูตร ขั้นตอนของการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรในโรงเรียน สรุปได้ดัง ภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 ขั้นตอนของการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร

ที่มา; วิชัย วงษ์ใหญ่, 2537: 199

จะเห็นได้ว่า ในการใช้หลักสูตรของโรงเรียนนั้น ควรดำเนินการไปตามขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น กล่าวคือ

- 1) ขั้นการศึกษาหลักสูตร และจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่จะใช้ให้เข้าใจชัดเจนเพื่อนำข้อมูลมาสร้างแผนการสอน วางแผนการใช้งบประมาณ และกำหนดยุทธวิธีในการบริหารหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ
- 2) ในขั้นที่ 2 จะเกี่ยวข้องกับการสร้างวัสดุหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร เช่น เอกสารอ่านเสริม คู่มือครูและสื่อการเรียนการสอน เป็นต้น
- 3) ในขั้นที่ 3 นั้นจะเกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมของครู โดยการจัดโครงการฝึกอบรมให้เข้าใจในตัวหลักสูตร การจัดบริการสนับสนุน หรือการเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรที่จะใช้
- 4) หลังจากขั้นที่ 3 แล้ว ครูจะสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างดี เพราะได้รับการเตรียมความพร้อม และความรู้ความเข้าใจในตัวหลักสูตรได้เป็นอย่างดีนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก เพราะเป็นจุดเริ่มของการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติจริงในห้องเรียน
- 5) ในขั้นการประเมินผล ซึ่งจะครอบคลุมทั้งการประเมินผลที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน การสอนของครูหรือการประเมินตัวหลักสูตร จะช่วยให้เราได้ข้อมูลมาปรับปรุงการใช้หลักสูตรของโรงเรียนต่อไป

ส่วน วิชัช ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542 : 104) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การนำหลักสูตรไปใช้ มีขั้นตอนที่นำไปสู่การปฏิบัติเป็นลำดับดังนี้

1) การขออนุมัติหลักสูตร ภายหลังจากหลักสูตรฉบับร่างได้รับการตรวจสอบคุณภาพ มีการทดลองใช้หลักสูตรและมีการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ก่อนนำหลักสูตรไปใช้ต้องนำเสนอหน่วยงานที่สังกัดให้ความเห็นชอบอนุมัติ เช่น สถานศึกษาที่สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เมื่อได้รับการอนุมัติหลักสูตรแล้ว สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จะแจ้งไปยังกรมต้นสังกัดต่าง ๆ เพื่อให้ดำเนินการใช้หลักสูตรต่อไป

2) การวางแผนการใช้หลักสูตร ซึ่งอาจจะดำเนินการพร้อมกันไปในขณะที่กำลังรออนุมัติหลักสูตร เช่น ประชาสัมพันธ์หลักสูตร การเตรียมงบประมาณ การเตรียมความพร้อมของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง การเตรียมความพร้อมด้านวัสดุหลักสูตร เป็นต้น

3) การบริหารหลักสูตร ให้เป็นไปตามหลักการ จุดมุ่งหมาย และจุดประสงค์ของหลักสูตร อันเป็นบทบาทของผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งผู้ช่วยฝ่ายต่าง ๆ หมวดย่าง ๆ มีลำดับขั้นตอนดังนี้

- 3.1) ประชุมชี้แจง ให้อ่านเอกสาร สำหรับการเตรียมบุคลากรในโรงเรียน
- 3.2) การศึกษาวิเคราะห์ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร
- 3.3) การจัดผู้สอนเข้าสอน
- 3.4) การจัดตารางสอน
- 3.5) การจัดแผนการเรียนของแต่ละโปรแกรมวิชา
- 3.6) การสนับสนุนและจัดบริการด้านวัสดุหลักสูตร
- 3.7) การสนับสนุนและจัดบริการด้านวัสดุหลักสูตร
- 3.8) การนิเทศและติดตามผล

4) การนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้สอน มีลำดับขั้นตอน

ดังนี้

- 4.1) การวิเคราะห์หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรจากส่วนกลาง
- 4.2) การศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตรที่เป็นผลงานระดับท้องถิ่น
- 4.3) การวางแผนการสอน โดยการเขียน โครงสร้างการสอนและแผนการสอน
- 4.4) การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและเครื่องมือวัดผล
- 4.5) การวัดผลและประเมินผล
- 4.6) การรายงานผลการนำหลักสูตรไปใช้

สำหรับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 47-49) ได้กล่าวถึงขั้นตอนดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรสรุปได้ว่า การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งจะมีทั้งฝ่ายปฏิบัติการหลักสูตรและฝ่ายสนับสนุน ตลอดจนฝ่ายควบคุมการใช้หลักสูตร การดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตร มีดังนี้

1) การประชุมครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เช่น ความจำเป็นที่จะต้องมีการประชุมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงและเข้าใจหลักสูตร

2) การปฐมนิเทศผู้เรียน เป็นการชี้แจงเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งควรจะได้ชี้แจงให้ผู้เรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ลักษณะเนื้อหาวิชา โครงสร้าง จำนวนหน่วยกิต วิชาเลือก วิชาบังคับ ตลอดจนวิธีการลงทะเบียน เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร และสามารถปรับตัวเกี่ยวกับการศึกษา

3) การจัดทำคู่มือครู เพื่อจะเป็นการให้ครูได้มีคู่มือในการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอน การจัดทำคู่มือครูอาจจัดทำได้โดยการมีโครงการคณะกรรมการเฉพาะกิจจากครูในแผนกต่าง ๆ ก็ได้

4) การจัดตารางสอน ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดตารางสอน จะต้องศึกษาองค์ประกอบในการจัดตารางสอน คือ

4.1) รายวิชาในหลักสูตร ได้แก่ รายวิชาที่เปิดสอนในโปรแกรมการศึกษา ทั้งรายวิชา ทฤษฎีและปฏิบัติ รวมทั้งวิชาบังคับ วิชาเลือก ตลอดจนการแบ่งกลุ่มผู้เรียนตามลักษณะวิชา

4.2) ห้องเรียน ได้แก่ ห้องที่จัดเพื่อเรียนทั้งวิชาทฤษฎีและปฏิบัติ ตามวันเวลาในตารางสอน

4.3) เวลาเรียน ได้แก่ เวลาเรียนตามหลักสูตร จำนวนภาคเรียนในแต่ละปี การศึกษา จำนวนสัปดาห์ในแต่ละภาคเรียน จำนวนวันในแต่ละสัปดาห์ จำนวนคาบชั่วโมงในแต่ละวัน และจำนวนความถี่ของแต่ละวิชา ในการแบ่งกลุ่ม

4.4) ผู้เรียน คือ กลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาในแต่ละภาคการศึกษา แบ่งเป็นรายวิชาที่เรียน

4.5) ผู้สอน ผู้สอนในแต่ละวิชาตามตารางสอน

5) การจัดครูเข้าสอน การจัดครูเข้าสอนตามความรู้และลักษณะงาน โดยคำนึงถึงการแบ่งชั่วโมงที่เหมาะสม ตลอดจนภาระหน้าที่อื่นของครู

6) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ เครื่องมืออุปกรณ์การสอน สื่อการสอน วัสดุฝึก อาคารสถานที่ รวมถึงความสะดวกสบายทางกายภาพ

7) การฝึกงาน เป็นการฝึกภาคปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ในวิชาชีพ การฝึกงานมี 2 ลักษณะ คือ การฝึกงานภายในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษา ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

ดังนั้นสรุปได้ว่า การใช้หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ครูผู้สอนนำหลักสูตรสถานศึกษาไปปฏิบัติจริงกับผู้เรียน ประกอบด้วยกระบวนการ 3 กระบวนการ ได้แก่

ขั้นการเตรียมการ หมายถึง ขั้นที่ครูผู้สอนวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การวิเคราะห์หลักสูตร การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียน การจัดทำแผนการสอน การจัดทำสื่อการสอน การเตรียมเนื้อหาสาระวิชาเรียน วิธีการวัดและประเมินผลการเรียน

ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง ขั้นที่ครูผู้สอนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้แหล่งความรู้และวิทยาการในท้องถิ่น การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย และการสอนซ่อมเสริม

ขั้นวัดและประเมินผลการเรียน หมายถึง ขั้นที่ครูผู้สอนวัดและประเมินผลการเรียนของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์การเรียนหรือแผนการสอนที่กำหนดไว้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจิตรา บุญบา (2534 : บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ดำเนินการใช้หลักสูตรด้วยการยึดแนวทางจากจุดหมาย หลักการ โครงสร้างและเกณฑ์การใช้หลักสูตร ได้จัดประชุมครูเพื่อวางแผนการสอน มีการจัดทำกำหนดการสอน บันทึกการสอนและเอกสารประกอบหลักสูตรที่จัดทำคือ แผนการสอนโดยครูผู้สอนจัดทำเอง ศึกษาในเทศก์จังหวัดและศึกษาในเทศก์อำเภอได้ให้คำปรึกษา แนะนำในด้านนี้ 2) ด้านการจัดปัจจัยและสภาพต่างๆเพื่อการใช้หลักสูตรพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการสำรวจความพร้อมของครูและจัดส่งครูไปอบรมให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ครูวิชาการ โรงเรียน ครูหัวหน้ากลุ่มวิชา ครูประจำชั้น ม.1 ม.2 มีส่วนร่วมในการจัดตารางสอน ได้มีการสำรวจความต้องการใช้สื่อของครูผู้สอน โรงเรียนมีห้องเรียนเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้มีการสำรวจความต้องการใช้สื่อของครูผู้สอน โรงเรียนมีห้องเรียนเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารให้การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรด้วยการเยี่ยมเยียนชั้นเรียนโดยใช้แบบสังเกตการสอน ศึกษาในเทศก์จังหวัดและศึกษาในเทศก์อำเภอได้สนับสนุน ช่วยเหลือในด้านนี้ด้วยการจัดอบรม สัมมนา ประชุมประสานงานด้านงบประมาณและส่งเสริมให้มีการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน

ฉวีวรรณ ศรีธัญรัตน์ (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษาโดยศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในด้าน เจตคติ ความเข้าใจ ประสบการณ์ นโยบาย การตัดสินใจ บุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีเวลาในการปฏิบัติงาน เวลาที่ใช้ งบประมาณ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ การติดตามและการประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยบ่งชี้ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นในโรงเรียนได้แก่ สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ การตัดสินใจ เจตคติและบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีเวลาในการปฏิบัติงาน

ชลทิชา สิงหภาพงษ์ (2536 : บทคัดย่อ) การวิจัยได้ศึกษา 1) การบริหารหลักสูตรของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ 2) ศึกษาปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรของสถาบันมากที่สุด คืองบประมาณซึ่งเด่นชัดและไม่อาจจัดในประเภทใดได้และปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรมากที่สุด คือ ภาวะสมองไหล เมื่อจำแนกประเภทปัจจัยภายใน 6 ด้าน คือ 1) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร 2) การสอน 3) ปรัชญาสู่การบริหาร 4) การจัดการกับข้อมูล อาคารสถานที่ และภาพพจน์ 5) ความยุติธรรมในการบริหาร 6) ความร่วมมือเพื่อจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับจำนวนนักศึกษา และปัจจัยภายนอก 5 ด้านคือ 1) กฎระเบียบค่านิยม ซึ่งสัมพันธ์กับแหล่งเงินทุนสนับสนุน 2) สภาพการเมือง เศรษฐกิจ สังคมกับโอกาส และการแข่งขันของบัณฑิตในการประกอบอาชีพ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งเงินงบประมาณกับความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่และความต้องการของตลาดแรงงาน 4) ความร่วมมือกับต่างสถาบันและปัญหาระเบียบราชการ 5) ภาวะสมองไหลจากระบบราชการ

มาเจอ โก้สุโข (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการบริหารหลักสูตรในระดับมากที่สุด 3 เรื่อง คือ 1) การจัดทำรายสอนของครู สอดคล้องกับการจัดทำตารางเรียนและตารางการใช้ห้องเรียน 2) การจัดทำมีศูนย์รวมตารางสอนทุกวิชา 3) การกำกับดูแลและประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

สมศรี หมั่นประโคน (2537 : บทคัดย่อ) การวิจัยได้ศึกษาการใช้หลักสูตรวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดหรือหัวหน้ากลุ่มวิชาภาษาไทย และครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเตรียมการใช้หลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดหรือหัวหน้ากลุ่มวิชาภาษาไทย และครูผู้สอนวิชาภาษาไทยมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ได้ดำเนินการหรือปฏิบัติโดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง ด้านการจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่างๆ ภายในโรงเรียนมีความคิดเห็นว่าได้ดำเนินการโดยเฉลี่ยในระดับมาก ส่วนหัวหน้าหมวดหรือหัวหน้ากลุ่มวิชาภาษาไทยและครูภาษาไทย มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ได้ปฏิบัติโดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง ด้านการสอนของครู ผู้บริหาร โรงเรียนและครูภาษาไทย มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า

ได้ดำเนินการ โดยการเฉลี่ยในระดับมาก ส่วนหัวหน้าหมวดหรือหัวหน้ากลุ่มวิชาภาษาไทยมีความ คิดเห็นว่า ได้ดำเนินการโดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง

เอี่ยม มังคลาด (2537 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการใช้หลักสูตร รวมทั้งศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการใช้หลักสูตรในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการบริหารและบริการหลักสูตร ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ประโยชน์ในการนำหลักสูตรไปใช้ มีการเตรียมบุคลากร โดยการประชุมชี้แจงและส่งครูไปอบรม การจัดครูเข้าสอนพิจารณาโดยเป็นผู้มีคุณวุฒิและประสบการณ์ในการสอน มีสื่อวัสดุ อุปกรณ์และเอกสารหลักสูตรไว้บริการ โดยจัดไว้เป็นห้องเอกเทศ 2) ด้านการดำเนินการเรียนการสอน ตามหลักสูตร ครูผู้สอนส่วนใหญ่ได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร โดยการศึกษาด้วยตนเองและเข้ารับการอบรม มีการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและกำหนดกิจกรรมเสริมหลักสูตร จัดทำแผนการสอนเป็นรายภาคเรียนและรายสัปดาห์ ใช้เทคนิควิธีสอนหลายๆวิธี ตามความเหมาะสมของเนื้อหา จัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ โดยให้นักเรียนเป็นผู้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง มีการสอนซ่อมเสริมนอกเวลาเรียน มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียนโดยยึดจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นเกณฑ์ 3) ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร ผู้บริหารส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมสนับสนุนการใช้หลักสูตรเป็นบางครั้งมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร โดยใช้รูปแบบการนิเทศอย่างไม่เป็นทางการและใช้เครื่องมือประกอบการนิเทศจากหน่วยงานต้นสังกัดและช่วยเหลือครูที่มีปัญหาทางการเรียนการสอนโดยให้เข้ารับการอบรม

ชลันดา อินทร์เจริญ (2538 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของหลักสูตรประถมศึกษา มี 13 องค์ประกอบได้แก่ กระบวนการสอนของครู ปัจจัยสนับสนุนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านประสิทธิภาพในการบริหาร คุณลักษณะของผู้บริหาร การจัดบรรยากาศในห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ คุณลักษณะของครูผู้สอน สัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน การวัดผลและประเมินผลของครู ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมวิชาการ ด้านนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ด้านความรู้และประสบการณ์บริหาร และด้านข้อมูลสารสนเทศ

วิไลวรรณ ภูดี (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนมัธยมศึกษากรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริหารและการบริการหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้หลักสูตรก่อนเปิดภาคเรียนที่ 1 เตรียมบุคลากร โดยให้ครูศึกษาเอกสารหลักสูตร จัดครูเข้าสอนโดยคำนึงถึงคุณวุฒิทางการศึกษา จัดตารางสอนให้ครบตามโครงสร้างหลักสูตร จัดเตรียมเอกสารและสื่อ โดยให้ครูจัดทำขึ้นเอง จัดเตรียมอาคารสถานที่ โดยให้ครูและนักเรียนจัดป้ายนิเทศภายในชั้นเรียน และมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตร โดยการประชุมชี้แจง และปัญหาการใช้หลักสูตรของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนการใช้หลักสูตร ครูไม่เห็นความสำคัญของการเตรียมบุคลากร จำนวนครูไม่เพียงพอ ขาดทักษะในการจัดการเรียนการสอนและการผลิตเอกสารและสื่อ การประชาสัมพันธ์หลักสูตรไม่เป็นระบบ เอกสารการปรับปรุงหลักสูตรไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร นักเรียนไม่เห็นความสำคัญของการสอนซ่อมเสริม การนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรไม่เป็นระบบและบุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินผลการใช้หลักสูตร

ดุสิต ณ สุวรรณ (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในเขตการศึกษา 2 และ 3 ผลการวิจัยพบว่า จำนวนครู สื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ครูไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน ขาดความรู้ในการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล และขาดการนิเทศและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

นันทกา ประกอบนันท์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการศึกษาการใช้หลักสูตรวิทยาลัยครู สาขาวิชาการศึกษาโปรแกรมวิชาการศึกษาปฐมวัย ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2536 ของสถาบันราชภัฏ ในด้านการจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร ส่วนใหญ่จัดทำเอกสารประกอบการสอน โดยจัดทำด้วยตนเอง ด้านการเตรียมบุคลากร ส่วนใหญ่จัดทำคู่มือให้นักศึกษาได้ศึกษาด้วยตนเอง ด้านการบริหารและบริการหลักสูตร ส่วนใหญ่จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้อาจารย์และนักศึกษาในการจัดกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน ด้านการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตรส่วนใหญ่พบว่า เนื้อหาวิชามีความซ้ำซ้อนกัน การเตรียมการสอน ส่วนใหญ่เตรียมการสอนทุกครั้งที่ทำการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่ให้นักศึกษา

ค้นคว้าทำรายงาน การใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนส่วนใหญ่ให้นักศึกษาผลิตสื่อการสอนจากวัสดุในท้องถิ่น การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนส่วนใหญ่ประเมินด้านความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติงาน ด้านนิเทศและติดตามผล การใช้หลักสูตรส่วนใหญ่ใช้วิธีสอบถามอาจารย์ผู้สอน

อัญชลี ปานแจ่ม (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2539 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า ความชัดเจนของหลักสูตร การเป็นผู้นำในการใช้หลักสูตร การนิเทศของผู้บริหาร เจตคติที่ดีต่อหลักสูตร ความรู้ความเข้าใจในการใช้หลักสูตร งบประมาณระบบสารสนเทศ การนิเทศจากศึกษานิเทศก์ ส่งผลต่อการใช้หลักสูตร

อรรณพ มะเน็ง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพฤติกรรมการบริหารหลักสูตรวิชาพลศึกษาระดับมัธยมศึกษาของหัวหน้างานวิชาการ โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารหลักสูตร คือ ขาดบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจทั้งทางด้านการวางแผนหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตร ขาดเครื่องมือประเมินผล หลักสูตรที่ได้มาตรฐาน ตลอดจนสถานที่และอุปกรณ์การสอนที่ไม่เพียงพอ จึงควรจัดอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการบริหารหลักสูตร สามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ

รัชชัช นานำปา (2542 : 147-150) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ด้านงานบริหารและบริการหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่เตรียมบุคลากร โดยจัดประชุม อบรม หรือสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตร จัดครูเข้าสอนตามวุฒิการศึกษาและความเหมาะสม การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตรได้จัดหาและจัดทำเอกสารหลักสูตร ส่งเสริมการใช้และผลิตสื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ มีหน่วยบริการสื่อการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตรภายในโรงเรียนมีฝ่ายจัดสรรงบประมาณเพื่อการใช้หลักสูตร สนับสนุนห้องเรียนห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ด้านปัญหาพบว่า โรงเรียนขาดงบประมาณ จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ เอกสารและสื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจการจัดกิจกรรม

แนะแนว

2. ด้านงานดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ปรับ

หลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ครูจัดทำแผนการสอนเป็นรายภาคโดยเชิญศึกษานิเทศก์มาอบรมให้ความรู้ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นทักษะกระบวนการและยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านปัญหาพบว่า ครูขาดความรู้และทักษะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เทคนิคและวิธีวัดผลแนวใหม่ ครูไม่สอนตามแผนการสอน ไม่มีเวลาเนื่องจากมีภาระงานอื่นมาก

ดังนั้น จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตามทัศนะของครูผู้สอนในจังหวัดปัตตานี ปัจจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ปัจจัยเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา ปัจจัยเกี่ยวกับผู้บริหาร ปัจจัยเกี่ยวกับครู ปัจจัยเกี่ยวกับผู้ปกครอง และปัจจัยเกี่ยวกับโรงเรียน ซึ่งปัจจัยต่างๆ เหล่านี้จะส่งผลต่อการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ ดังกรอบแนวคิดในการวิจัยดังภาพประกอบ 3

ภาพประกอบ 3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

